ACTA SICULICA 2007, 633–655

Szőcsné Gazda Enikő

ADALÉKOK A SZÉKELYUDVARHELYI FAZEKASSÁG TÖRTÉNETÉHEZ ÉS EGY TERMÉKTÍPUSÁNAK AZONOSÍTÁSÁHOZ

A székelyföldi fazekasság egyik legfontosabb központja Székelyudvarhely. Az udvarhelyi fazekasság történetéről, termékeiről ennek ellenére mégis nagyon óvatosan nyilatkozik a szakirodalom, mivel azonosított székelyudvarhelyi edényekkel nem, vagy csupán alig rendelkezünk.

A székelyudvarhelyi fazekasok már a 16. században céhbe szerveződtek, ezzel is megelőzve a székelyföldi más fazekasközpontok mestereit. Már az udvarhelyi fazekas céh kialakulásának és alapszabályzata elfogadási időpontjának ismertetésében is nagy a szakirodalmi bizonytalanság, egymásnak ellentmondó adatok tömkelegét olvashatjuk a különböző összefoglalókban vagy kerámiatörténeti szakmunkákban. Szigeti Gyula Mihály az 1828-ban nyomtatásban megjelent Udvarhely-ismertetésében 1572-re teszi a céh alakulási évét.[1] Domanovszky György ugyancsak 1572-re helyezi.[2] Ezt az alapítást ismerteti Horst Klusch[3] és Csupor István[4] is. A Dávid József szerkesztette *Székelyföld írásban és képben* című kötet 1577-et jelöli meg a céh alapítási éveként.[5] Fodor László a székelyudvarhelyi céhek bomlásáról írt tanulmányában nem beszél a fazekas céh alapításának évéről, viszont 1613-ra teszi a fazekas céh alapszabályainak hatósági elfogadását.[6] Jakab Elek és Szádeczky Lajos Udvarhely vármegyéről szóló könyve úgyszintén azt írja, hogy a céhnek 1613-ban már volt kiváltsága levele, ennek összetételéről azonban semmit sem tudunk. 1643-ban megerősítettek egy olyan kiváltságlevelet, amelyet 1616-ban kelteztek, és amely hat pontban foglalta össze a fazekas céh tagjainak legfontosabb kötelességeit, az említett szerzőpáros ezt is ismerteti.[7] A céhszabályzat 1613-as keletkezésének viszont ellentmond Balogh Ödön azon adata, mely szerint a marosvásárhelyi fazekasok 1612. január 16-án kelt céhszabályzatukat az udvarhelyiektől vették át.[8] Ez azt jelzi, hogy az alapszabályzat már 1612 előtt létezett. A szakirodalmi zavart tovább bonyolítja Tófalvi Zoltán a csíki levéltárból származó azon adata, amelyben a fazekasok az Apafi Mihály fejedelemtől 1685-ben nyert privilégiumukat említik.[9]

Nyilvánvalóan az ismertetett szakirodalmi következetlenséget az okozza, hogy a fazekasok kiváltságlevelét erdélyi szokás szerint többször is megerősítették, illetve kiegészítéseiket a fejedelmekkel láttamoztatták. Zepeczaner Jenő történész szerint a céh valós alakulási éve 1572, ez az évszám egy céhlevél-másolaton is megjelenik.[10] Ugyanezt az információt nyújtja Farkas Irén is.[11] Bizonyosnak tekintjük, hogy az 1572-es céhalapítási év talán csupán egy városi vagy megyei hatósági megerősítés lehetett, mivel az erdélyi fejedelmek királyi könyveiben a más céhes kiváltságoktól eltérően erre semmilyen adatot nem találunk.[12]

A céhes fazekasok közül csupán néhány mesternevet ismerünk. 1637-ben a céhben Fazakas István, rövidel utána „kétszeresen Fazakas István" és Kóbori István neve ismert. Ugyanebben az évben Makfalvy Mihály céhlegény neve maradt fenn.[13] 1643-ban Fazekas (Lókodi) Tamás volt a céhmester, aki a társai s a maga nevében a szabályzat megerősítését kérte.[14] Az 1643-as szabadalomlevél Fazakas Péter, Fazakas János, Fazakas András, Fazakas Ambrus, Fazakas Pál, Fazakas Balázs, Joó Máté nevét ismerteti. A 18. században Szentágotai György atyamester, Fazakas György, Xantus István, Szász János és Keresztúri Pál emelkedett ki a névtelenség homályából.[15]

A fazekas céhben dolgozó mesterek számáról eddig semmilyen információt nem találtam, de jelentős számukra utal az a tény is, hogy 1872-t követően, amikor felszámolták a céhrendszert vidékünkön, a fazekas mesterek még igényt tartottak arra, hogy

[1] SZIGETHI Gyula Mihály 2001, 23.
[2] DOMANOVSZKY György 1981, I, 207.
[3] KLUSCH, Horst 1980, 15.
[4] CSUPOR István – CSUPORNÉ ANGYAL Zsuzsa 1998, 172.
[5] DÁVID József 1941, 213.
[6] FODOR László 1974, 184.
[7] JAKAB Elek – SZÁDECZKY Lajos 1901, 353.
[8] BALOGH Ödön 1972, 314.
[9] TÓFALVI Zoltán 1996, 16.
[10] Nagyon köszönöm Zepeczaner Jenőnek, hogy segítségemre volt a céhalakulás évének pontosításában.
[11] FARKAS Irén 1999, oldalszám nélkül. Nagyon köszönöm Farkas Irénnek a szóbeli megerősítését is a közöltekhez.
[12] FEJÉR Tamás – RÁCZ Etelka – SZÁSZ Anikó 2005.
[13] TÓFALVI Zoltán 1996, 16.
[14] JAKAB Elek – SZÁDECZKY Lajos 1901, 353.
[15] FARKAS Irén 1999, oldalszám nélkül.

ipartársulatba tömörüljenek. A Brassói Iparkamara 1878–79-es évekről szóló jelentésében a székelyföldi ipartársulatok működését is ismerteti. Székelyudvarhelyen a fazekasokat szám nélkül említi meg, a kamara adatai szerint ekkor 6063 forintos alaptőkével, tehát jelentős összeggel rendelkeztek.[16] 1879-ben Kozma Ferenc ismerteti a számukat, ekkor Székelyudvarhelyen 20 olyan fazekasról tud, akik állandó jelleggel ezt a mesterséget folytatják.[17] Különösen fontos adatokat tartalmaz a Jekelfalussy József-féle iparos-összeírás 1885-ből. Ebből 64 udvarhelyi mester nevét ismerhetjük meg.[18] A Fazekas Ipartársulatnak 1891-ben is még 49 tagja volt, ami jelzi ennek a jelentőségét a város ipari életében. Ekkor a csizmadiákat és a tímárokat követően a harmadik legnagyobb ipartársulat volt Székelyudvarhelyen.[19] 1893-ban egy névtelenségbe burkolózó újságíró a *Székely Nemzet*ben arról számolt már be, hogy a székelyudvarhelyi fazekasok már nem tartanak tanoncokat, ami az iparág hanyatlásához fog vezetni.[20] A fazekasok számának drasztikus csökkenését egyesek a századvégen bevezetett *vámháború*val hozzák szoros összefüggésbe. A század végére az udvarhelyi fazekasok majdnem kizárólag az edénykereskedők számára dolgoztak, akik edényeiknek a romániai piacokon kerestek gazdát. Az Osztrák–Magyar Monarchia irányából jövő ipari termékekre rótt hatalmas vám annyira magassá tette e termékek árát, hogy azok hamarosan nem tudták felvenni a versenyt a román fazekasközpontok termékeivel.[21] A századfordulón a fazekasok számának állandó csökkenéséről tudósítanak a forrásaink.[22] Kresz Mária a két világháború közti időből öt működő udvarhelyi fazekasműhelyről ír.[23]

Az udvarhelyi fazekasság szín- és formavilága

Az udvarhelyi fazekasság korai megjelenésének egyik feltétele természetesen az volt, hogy rendelkezésre állt a környéken a jó minőségű agyag, és a közelben a díszítéshez használt színezékek, valamint a mázazáshoz használt ólomoxid is könnyen előteremthető volt.

A fazekaláshoz használt agyagot Kalecsinszky Sándor felmérése szerint a székelyudvarhelyiek a Szarkakő alján lévő agyagbányából bányászták, amely mindvégig a fazekasok tulajdonában volt. Két típusú agyag került Udvarhely határából elő: az I. tűzállósági fokú szürkésfehér iszapolt, fehér, kaolinszerű agyag, és a VII. tűzállósági fokú.[24] A Marosvásárhelyi Iparkamara feljegyzéseiből tudunk róla, hogy a 20. század elején az udvarhelyi fazekasok a fehérföldet a csíkszentsimoni kaolinbányából szállították, vékájáért 2 koronát fizetve.[25] A kobalt árusításának jogát a 18. századtól kezdődően a 19. század első feléig a brassói szász fazekasok monopolizálták. Mivel levéltári feljegyzések szerint ők látták el a székelyföldi céheket is, bizonyára innen szerezték be a székely mesterek.[26] A mangánt egész Erdély fazekasai Nagybányáról vásárolták. 1902-ben Tordán, Makfalván, Csíkdánfalván és Barcaújfaluban a fazekasok számára nyersanyagbeszerző szövetkezeteket alakítottak, így a kései udvarhelyi fazekasság számára a mázak beszerzése is könnyebbé válhatott.[27]

A székelyudvarhelyi fazekasok edénytípusaira vonatkozóan már Herepei János publikált levéltári adatokat. Kálnoki Borbála asszony csíksomlyói kúriájának 1730. március 21-én készített leltárából idézi az *„Udvarhellyi mázas fejér bokály nro 2"* bejegyzést.[28]

Már e korai levéltári adatból látható, hogy az udvarhelyiek híres terméke a 18–19. században a *bokály* volt, amelynek fehérföldes alapozására különböző színű ornamensek kerültek.

Az írott tudósítások más edénytípusokról is beszámolnak. Különösen fontos az Örley János agyagipari biztos feljegyzése 1902-ből, amelyből nem csupán az udvarhelyi edénytípusokra kapunk utalásokat, de arra vonatkozóan is, miért nem tudunk jóformán semmit e központ főzőedényeiről: „elég eredeti és tetszetős tálakat, korsókat készítenek. Az agyag, melyet használnak, főzőedény készítésére nem alkalmas."[29]

1883-ban a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum számára Nagy Géza múzeumőr több *székelyudvarhelyi edény*t vásárolt a sepsiszentgyörgyi sokadalomból, piacról. E hátramaradt tárgyanyag láttán megállapítható, hogy a 19. század utolsó harmadától kezdődően az udvarhelyi fazekasok több edénytípust készítettek. A már említett *tányérok, tálak* mellett kis egyfüles *fazekak*at, *bögre-* vagy *csészé*ként bejegyzett kisebb ivóedényeket, *poharak*at, *födeles cukortartók*at,

[16] *Bericht der Handels- und Gewerbekammer in Kronstadt über die Gewerbe-, Handels- und Verkehrsverhaltnisse im Kammergebiet (südöstliches Siebenbürgen) für die Jahre 1878 und 1879.* 1882, 249.

[17] KOZMA Ferenc 1879, 311.

[18] JEKELFALUSSY József 1892, 361. Köszönet Sipos Józsefnek az értékes adatért.

[19] *A Marosvásárhelyi Kereskedelmi- és Iparkamara Jelentése az 1891-ik évben.* 1892, 98.

[20] Közgazdasági állapotok a Székelyföldön. *Székely Nemzet,* XI. évf., 1893. április 17., 56. szám.

[21] M. F. 1891.

[22] JAKAB Elek – SZÁDECZKY Lajos 1901, 553.

[23] KRESZ Mária 1991, 82.

[24] FARKAS Irén 1999, oldalszám nélkül.

[25] *A Marosvásárhelyi Kereskedelmi- és Iparkamara jelentése Marostorda-, Csík-, Háromszék-, Udvarhelyvármegye és Marosvásárhely szab. kir. város közgazdasági állapotáról az 1912. évben.* 1913, 101.

[26] EICHHORN, Albert 1974, 227.

[27] PONGRÁCZ Kálmán, dr. 1941, 64.

[28] HEREPEI János 1961, 608.

[29] ÖRLEY János 1902, 183.

kisebb és nagyobb *kancsók*at és mindenféle *fődő*t készítettek. Fennmaradt tárgyi anyagunkban *kupák*at, *leveses tálak*at, *kanták*at, *kulacsok*at is találunk.

Kresz Mária a két világháború közti udvarhelyiek fazekasságáról úgy tartja, hogy ekkor már kizárólag csak tálat és tányért készítettek, egy fazekas átlagban kéthetente 2000 darabot égetett. Egy fazekas özvegyével történt beszélgetéséből tudunk arról, hogy ekkor még 5 fajta tálas termék készült Udvarhelyen: a *nagytál* (30–40 cm átmérőjű), a *potrás (polturás) tál* (23 cm átmérőjű), a *garasos tál* (20 cm átmérőjű), a *tányér* és a *rigó* (ez egészen kis méretű, rendelésre készített tányérka volt).[30]

Nem feledkezhetünk meg az udvarhelyi fazekasok egy másik fontos termékéről, mégpedig a kályhacsempéről. Bár a céhes központokban általában korai a csempekészítéssel való kísérletezés, Udvarhely esetében a 18. századtól vannak konkrét adataink erre. A csíksomlyói kolostor csempekályháit ekkor udvarhelyi fazekas mesterrel javíttatták.[31] 1849-ből Barabás Mihály csempekészítő mester neve ismert, aki ekkor a székház cserepesét készítette el, munkáját a fennmaradt számla szerint 2 rajnai forinttal és 18 krajcárral honorálták.[32] Az 1880-as évektől adatolható, hogy egy udvarhelyi fazekas mester Kolozsváron elsajátította a csempekészítés fortélyait is, és hazamenve e tudását kamatoztatni kezdte.[33] A csempekészítés hanyatlása a századfordulóra egyre erőteljesebbé vált, annak ellenére, hogy az Agyagipari Szakiskolában is egyre több gondot fordítottak ennek oktatására. Szádeczky Lajos ezt a fahiánnyal hozza szoros összefüggésbe: „A fazekasak mestersége gyenge lábon áll, mely miatt a már szűkülni kezdett s megdrágult tűzifával való élésben mindenütt a sok panasz, hogy kevés fával melegedhető kemenczéket nem tudnak készíteni."[34] A székelyudvarhelyi csempekészítés azonosításával most kísérletezünk, ezt a csempekultúra elemzésére vállalkozó néprajzi szakirodalom nem tette eddig meg.[35] Ebben a tanulmányban nem térünk ki ezek ismertetésére.[36]

Az udvarhelyi fazekasság motívumkincse

Az udvarhelyi fazekasság motívumkincsének elemzésekor el kell különítenünk egy feltételezéseken alapuló, 19. századi, udvarhelyinek vélt réteget, és egy udvarhelyiként vásárolt, 19. század végéről – 20. század elejéről származó réteget.

A szerzők többsége egyetért abban, hogy a korai udvarhelyi fazekas termékeken több színű díszítmény szerepelt: a székely fazekasságban általánosan használt zöld és barna színek mellett feltűnt a kék és a sárga szín is.[37]

Az udvarhelyi korai fazekasság szín- és motívumkincsének elkülönítésével Kresz Mária is kísérletezett. Úgy vélte, hogy az udvarhelyszéki fazekasságban a rácsozott mezőkkel elválasztott tölgyfaleveles bokályforma az igazán gyakori. Ez szerinte északolaszországi előképekre vezethető vissza. Úgyszintén szól a kettős koronájú fa mintájáról, amelyet a győri bokályok motívumkincséből vezet le. Kresz véleménye szerint valószínű, hogy az a bokályforma tekinthető udvarhelyinek, amelyen feltűnik mind a kettős koronájú fa, mind pedig a tölgyfalevél motívuma.[38] Kresz véleménye szerint a korai, 18. század végi – 19. század eleji bokályokon a madár, a szarvas és az emberalak is feltűnik.[39] Egy erdélyi fazekasságról szóló, román szerzők által készített kiállítási katalógus a szaruval és ecsettel festett virágornamenseket tekinti az udvarhelyi kerámia fő ismérvének.[40] Ligia Fulga az udvarhelyi kerámia ismert motívumai közt említi a madarat,[41] tulipánokból, rózsákból és gyöngyvirágokból alkotott virágcsokrot, gránátalmát,[42] kettős koronájú fát.[43] Kristó Tibor a karcsú alakú, „szőnyeg- és bundahímzésekre (is) emlékeztető" rajzú, lapis kancsókat tekinti udvarhelyieknek.[44]

A szakirodalom a korai székelyudvarhelyi edényekkel kapcsolatban tanácstalan. A 19. század közepéig ugyanis olyan közelálló, poszthabán ornamentikájú bokályokat találtak Székelyudvarhelyen, Torda környékén és Zilahon, Kolozsváron, amelyeknek különválasztása, központokhoz kötése nagy nehézségekbe ütközik. Ezeknek az edényeknek jellemző díszítménye a kettős koronájú fa, a kecses, elnyújtott formájú madár, a hátrafelé néző szarvas, valamint a változatos virágornamentika. E motívumkincs eredetét tekintve is egymással vitázó álláspontok olvashatók. A román szerzők egy része a bizánci kerámiakultúra hatásának érzi a madaras és hátrafelé néző szarvasos ornamenseket.[45] Nem ritka a delfti kerámiával való kapcsolatteremtés sem. Az olasz előképek mellett az

[30] KRESZ Mária 1991, 83.
[31] FARKAS Irén 1997–98, 93.
[32] EMSzT II, 1978, 109.
[33] *A Kolozsvári Kereskedelmi- és Iparkamara Jelentése az 1883, 1884 és 1885. évekre.* 227.
[34] JAKAB Elek – SZÁDECZKY Lajos 1901, 553.
[35] KÓS Károly 1972, ROŞU Georgeta – BLĂJAN Ion 2001; SZŐCS Fülöp Károly – ROŞCA Karla 2006.
[36] SABJÁN Tiborral közösen hamarosan egy erdélyi cserepesekről szóló kötetünk fog megjelenni, a feltételezetten Székelyudvarhelyhez köthető csempékről ott olvashatnak majd részletesebben.
[37] BOCE Maria et alii 1993, 14; valamint FULGA Ligia 1983, 24.
[38] KRESZ Mária 1972, 236.
[39] KRESZ Mária 1961, 165.
[40] BOCE, Maria et alii 1993, 14.
[41] FULGA, Ligia 1983, 22.
[42] Uo., 24.
[43] Uo., 23.
[44] KRISTÓ Tibor 1995, 11.
[45] NICOLESCU, Corina – PETRESCU, Paul 1974, 53.

erdélyi habán fazekasság direkt hatását szokták a szerzők kihangsúlyozni. Az alvinci habán telep közvetlen hatása a legvalószínűbb, hiszen az alvinci kerámia a 17–18. században Erdély legnagyobb hírű fazekasterméke volt, amelynek ára magasan felülmúlta a más fazekasközpontok termékeinek piaci értékét. Érthető tehát, ha az erdélyi fazekasok a főúri igényszintnek megfelelő habán kerámia motívumkincsének utánzását tűzték ki célul.

A poszthabán, ragyogóan fehér alapozású, vidám, élénk színekkel tarkított, madaras, szarvasos vagy virágcsokros edénytípust felváltva hol tordainak, hol udvarhelyinek, hol pedig zilahinak ismertetik a szerzők. A Gabányi-gyűjtemény darabjai közt tordai a besorolásuk,[46] Kresz Mária váradinak, zilahinak vagy kolozsvárinak véli ezeket, Ligia Fulga a színezés apró eltéréseiben véli felfedezni a központok közötti különbözőséget.[47]

A Kresz Mária által emlegetett tölgyfalapis bokályok Udvarhelyhez sorolása sem egyértelmű. Tudjuk, hogy a makfalvi fazekasok is a 19. században ontották magukból a zöld-barna írókázott díszítményű tölgyfaleveles bokályokat. Így bizonyosnak tekinthető, hogy a kezdetlegesebb kivitelezésű, angóbozott alapozású és zöld-barna díszítményű tölgyfaleveles bokályok Makfalvához köthetők. A nagyon elfolyatott festésű, vagy igen kezdetleges díszítményű edényeket a céh látómesterei nem engedték volna piaci árusításra. A magyar szerzők Kresz Mária azonosításából kiindulva újabban már a madaras, szarvasos edényeket nem is kötik Udvarhelyhez, inkább az egy színű mezőben elhelyezett virágos bokályokat tekintik udvarhelyinek.[48]

A székelyföldi gyűjtők összetéveszthetik a kézdivásárhely környéki kerámiával is az udvarhelyiek készítményeit. Míg a 19. század végi kézdivásárhelyi kerámia fehér alapon zöld és barna, írókázott és ecsetes díszítményei közt sorozatosan előfordul az X alakú axiális díszítmény, illetve az X fölött kirajzolt sok szirmú virágmotívum és tulipánábrázolás, nem tartjuk kizártnak, hogy a halványabb barnát hasznosító, négyzetes, színezett alapú mezőkben elhelyezett virágornamenses bokályok tényleg Székelyudvarhelyről származnak.

A korai udvarhelyinek vélt bokályokat, díszedényeket tehát csupán óvatosan, bizonytalanul azonosíthatjuk. Előfordulási helyeik alapján feltételezik a kutatók, hogy talán Székelyudvarhelyen készülhettek.

A Székely Nemzeti Múzeum kerámia-gyűjteményében található ugyanakkor egy olyan edényállomány, amelyet 1883-tól kezdődően udvarhelyi fazekastermékekként vásároltak meg a sepsiszentgyörgyi piacon. Ezek ragyogó fehér alapszínűek, világos zöld vagy több árnyalatú kék (a világostól az egészen sötétig) díszítmény található rajtuk. Sajnos, mestereiknek nevét nem tartották fontosnak feljegyezni a régi múzeumőrök. Mégis úgy tartjuk, fontos ismertetni ezt az edényállományt, amely eligazít a székelyudvarhelyi századfordulós kerámiakincs megismerésében. A későbbi erdővidéki gyűjtések udvarhelyi edényként jelölték azokat a fehér alapon világoskék írókázott díszítményű nagyobb edényeket is, amelyeken gyakori a magyar címer ábrázolása, valamint a geometrikus motívumkincs. Bár több kerámiakutató és gyűjtő feltételezi, hogy ezek az edények valószínűleg Székelyudvarhelyen készültek, ezt írott formában nem ismertette eddig a szakirodalom.

Az 1880-as években az udvarhelyi fazekasság esetében is kromatikai szegényedés figyelhető meg. A kobalt olcsóbbá válása miatt a fehér alapon kék díszítmény válik dominánssá. Ezt támasztja alá a Kolozsvári Iparkamara 1883, 1884, 1885-ös évekre vonatkozó feljegyzése is, amelyben a következőket írja a székely fazekasságról: „A tordai és udvarhelyi fazekasok rendesen fehér, engobírozott és kékkel festett edényeket készítenek."[49]

E századvégi termékek sorában a tordai és a székelyudvarhelyi kerámia már elég élesen elkülönül egymástól, úgyhogy nem nagyon lehet összetéveszteni. A tordaiak vízszintes síkokba rendelt, főként rózsás díszítményt használtak ebben a periódusban. Az udvarhelyi edényeken sok esetben világosabb kék a színezés. Míg a tordaiak előszeretettel használtak sárga vagy zöld csíkokat is az 1870–1900 körüli edényeiken, addig az udvarhelyiek főleg fehér alapon kék színű, erőteljesen geometrizált mintákat használtak. Gyakran előfordul a termékeiken a vízszintes vagy függőleges vonalkákból összeállított háromszög, a pontokból formált stilizált virágminta, az ívelő vonalkákból kialakított stilizált levél, a spirálvonal, a félköríves motívum stb. Míg a tordaiak a századfordulón is a bokályformát részesítették előnyben, addig az udvarhelyi fazekasoknál előtérbe került a középnagyságú egyfülű fazék és a tányér, tál, illetve bögre, szilke készítése.

A kései udvarhelyi fazekasság azonosítása sem tűnik egyszerű feladatnak. A gyűjtők és kutatók egyaránt úgy vélték mindeddig, hogy a ragyogó fehér alapon kék színű díszítménnyel ellátott bokályok és tányérok, tálak Románújfaluban készültek. Eléggé ta-

[46] STEPHANI, Claus 1998, 124–147. ábra.

[47] FULGA, Ligia 1983, 22. Véleménye szerint a színek komorabbak, sötétebbek. A kék szürkésbe játszik, a zöld és barna sötétebb, a sárgából pedig nagyon kevés jut az udvarhelyi edényekre.

[48] P. SZALAY Emőke 2003, II, 319–326. kép

[49] *A Kolozsvári Kereskedelmi- és Iparkamara jelentése az 1883, 1884 és 1885. évre.* 1886, 225.

nácstalanul állunk ezzel a réteggel szemben. Románújfalu fazekasságával a magyar kutatók közül elsősorban Seres András foglalkozott. Seres úgy vélte, hogy a románújfalusi fazekassággal a 18. századtól kezdődően számolhatunk, és 1932-ben az utolsó fazekas is abbahagyta itt a fazekalást. A románújfalusi mesterek elsősorban tányérokat, tálakat és díszkancsókat, valamint jó minőségű vizeskorsókat, pálinkamelegítőket, perselyeket készítettek. Termékeiket viszont nem annyira a magyar lakosságnak, mint inkább a fogarasföldi románságnak árusították, akik előszeretettel vásárolták azokat lakodalmak, vendégségek alkalmából. Bár Seres adatai szerint a románújfalusi mesterek nem ismerték az írókát, a tanulmányához mellékelt képeken mégis írókás díszítésű edények láthatók.[50] Barbu Slătineanu fogarasföldi román termékekként azonosítja az itt ismertetett réteget.[51] Véleménye szerint a románújfalusi fazekasok erőteljes szász hatás alatt álltak. Termékeik különböznek viszont a szász fazekasokéitól, mert angóbjuk vékony rétegű, csaknem áttetsző, a kék díszítmény pedig egészen vastag, kidudorodó, és időnként majdnem feketés színben játszik. Úgy véli, hogy a románújfalusi fazekak mázazása nem volt jó minőségű, ezért gyakran pattogzóvá vált.[52] Horst Klusch szintén a fogarasföldi azonosítás mellett szól, bár óvatosan megjegyzi, hogy ezeknek az edényeknek az előfordulási helyük egészen Székelyudvarhelyig nyúlik.[53] P. Szalay Emőke a szakirodalmi hivatkozásokból kiindulva szintén a románújfalusi azonosítás mellett szól, bár az edény nyújtott alakjából, valamint Huszka József egyik díszítésre vonatkozó észrevételéből kiindulva kérdőjelesen a székelyudvarhelyi eredetet is feltételezi.[54]

Láthatjuk tehát, hogy a fehér alapon kék díszítményű edények előfordulási helyeiben, illetve az edény alakjára utalóan Székelyudvarhely neve már a szakirodalomban is előfordult. Mindenképpen a székelyudvarhelyi azonosítás mellett szól a Jekelfalussy-féle fazekaslista, amely Románújfaluban csupán 4,[55] Udvarhelyen viszont 64 mester működését jelzi a századfordulón.[56]

A homoródalmási cserépedényekkel való stiláris rokonságot is figyelembe kell venni. Az almásiak főként tányérokat készítettek. Bár e tányérok zöme több színű, a rácsozott közepű 3 virágos kompozíciót nekik tulajdonítja a szakirodalom.[57]

Az etédi tájház gyűjteményében van két kulacs, amely szintén fehér alapon világoskék díszítésű, ornamensei közt felleljük a vonalkákból összeállított háromszöget is. Az egyik kulacs felirata: *1894-be készült Etéden május 1.* A másik szintén feliratos: *Készült Bib. Izsák 1898-ba.*[58] E két kerámiatárgy azt bizonyítja, hogy a fehér-kék edények azonosításában egy másik központot is szem előtt kell tartanunk.

Amennyiben a küsmödi kályhacsempéket és az ezekhez kapcsolódó feliratos oromdíszeket nézegetjük, nem tartjuk azt sem kizártnak, hogy Küsmöd edénykészletében is előfordulhatott a kék-fehér mintás fazék is. E központ fazekasait mindeddig a fehér alapon zöld, kék színű ökörhugyas (hullámvonalas) díszítményű bokályairól ismerte a szakirodalom. A küsmödi csempekészítő mesterek a ragyogóan fehér, jó minőségű mázak előállításáról és a gyönyörű kék, zöld díszítményeikről voltak ismertek. Szinte Gábor 1901-ben tudósított a küsmödi Bereczki bácsi fazekairól, bokályairól és modellírozott kályhacsempéiről, háztetődíszeiről, amelyeket kis szekerével „faluról falura, vásárról vásárra, egész Enyedig, Fogarasig, N-Szebenig" szállított.[59]

Ha hitelt adunk annak, hogy az udvarhelyiektől 1883-ban megvásárolt, illetve a székelyföldi edénykereskedőktől udvarhelyi edényekként vásárolt és beleltározott edények ténylegesen Székelyudvarhelyen készültek, akkor a Románújfalu, Homoródalmás, Küsmöd, Etéd fazekasságát is újra kell értelmeznünk, és az eddigi szakirodalom megállapításait szakmai kritikával kell fogadnunk. Úgy véljük az 1880-as években begyűlt edénykészlet és a más múzeumok feliratos edénytípusai láttán, hogy a 19. század végére az *udvarhelyi fazekasság* részben gyűjtőfogalom is lehetett, amely az Udvarhely környéki központok sokaságát foglalta magában. Ezeknek a fazekasoknak az edényformáiban jelentős változás ment végbe. Míg a 19. század negyvenes éveiből származó, a kutatók által udvarhelyinek vélt edények döntő többsége bokály, addig a század végére a tányérok, tálak és a fazekak, szilkék szerepe tűnik jelentősebbnek. Ezeknek az edényeknek különösen nagy volt a divatja Erdővidéken. A 20. század hetvenes éveiben Gazda Klára még tömegesen mentette be a múzeumba Felsőrákosról a ragyogó fehér mázú, sötétkék színezésű díszedényeket. Itt jegyeznénk azt is meg, hogy Felsőrákoson úgyszintén *udvarhelyi edény*ként, és nem pedig románújfalusiként definiálták ezt az edénytípust. Egy Rákosról begyűjtött 1883-as edényen a Pásztor Anna neve olvasható. Bár nem tudjuk biztosan, hogy

[50] SERES András 1980, 96–97.
[51] SLĂTINEANU, Barbu 1972, XLII. tábla képei.
[52] SLĂTINEANU, Barbu 1972, 176.
[53] KLUSCH, Horst 1980, 51–52.
[54] P. SZALAY Emőke 1996, 222–223.
[55] JEKELFALUSSY József 1892, 359.
[56] JEKELFALUSSY József 1892, 361.
[57] P. SZALAY Emőke 2003, II, 71.
[58] Köszönöm Domokos Leventének, a székelykeresztúri Molnár István Múzeum munkatársának, hogy fényképet küldött erről a két tárgyról, és ezzel a kutatásaimban segítségemre volt.
[59] SZINTE Gábor 1901, 22.

ez a virágozó, vagy pedig a megrendelő nevét jelölie, érdemes kiemelni, hogy 1892-ben Udvarhelyen 6 darab Pásztor nevű fazekast írtak össze.[60]

Az udvarhelyi edényekként vásárolt termékek 1883-ban csaknem mind ragyogóan szép fehér mázúak voltak, a kék színű díszítmény viszont ezek egy részénél is egészen sötét színű. Arra is van példánk, hogy a kobaltot fehérfölddel vegyítették, így egészen világos kék színű a díszítmény. Az edényeken megjelenő magyar koronák, címerek arra utalnak, hogy magyar lakosság számára készítették ezeket. 1901-ben László Ferenc Tarcsafalván gyűjti be e típust. Kissé később Roediger Lajos Kovásznáról szállít be néhány darabot belőlük.

A fent ismertetett, 19. század végén udvarhelyi edényként vásárolt kerámiatermékeknek van egy pár nagyon fontos technikai ismérvük. Különösen fontos például a tányérok aljrészének a megoldása. A talpat mindig gondosan lekerekítik, nagyon nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy ne legyen érdes, darabos, szögletes ez a különben egyáltalán nem látható rész. Ez a technikai megoldás inkább a céhes hagyományokkal rendelkező, igényesebb kivitelezéshez szokott központokban figyelhető meg. Másik technikai ismérvnek véljük a nagy tálaknak a peremmegoldását és fülmegoldását. Az udvarhelyiként vásárolt tálaknál megfigyelhető, hogy a tál pereme függőlegesen felemelkedő, és igen fontos ismérvnek vélem, hogy kívülről fehérföldezik, díszítik, mázazzák e peremet. A tálak két szélét gyakran kis ívelt hurka-füllel látják el, amelynek elsősorban díszítő, nem pedig funkcionális szerepe van. A nagyobb fazekak fülmegoldásai is zömmel egyformák: a fülnek az alsó része csúcsosodik, és úgy lapul az edény testéhez, míg felül a fazekak, bögrék peremével teljesen összeforr. A fazekaknak gyakran a talpa is fehérföldezett és mázazott. A fazekak fülét majdnem valamennyi esetben kék vonalkákkal vagy pontozott díszekkel dekorálták.

Az 1883-ban udvarhelyiként vásárolt edényeken a következő motívumok figyelhetők meg: vonalkákból összeállított háromszögek és rombuszok, csirkelábszerű, háromfelé ágazó vonalkák, négy pontból formált kis rombuszok, 3–4 ívelt vonalból összeálló levélkék, fenyőágas minta a tányérok szélén, 3 párhuzamos vonal közé helyezett ferde pontsorok és ecsettel festett vastagabb vonal váltakozása a tányérok szélén, nagyobb körből és eköré helyezett félkörökből formált virágminta a tányérok alján, a félkör fölé helyezett vonalkázott háromszöges girlandok az edények hasán stb. Az 1886 utáni rétegen jelenik meg a címeres díszítmény. Szintén az 1887-es, 1888-as évszámos darabokon figyelhető meg a koszorús, geometrizált növényi ornamensek használata. Az 1905-ös évszámmal ellátott tányérokon a lendületes vonalakból összeállított koszorúk mellett több spirálvonal is feltűnik. A 20. századi darabokon a sakktábla is megjelenik.

Nem szeretnénk ennek az edénynek az ismertetésénél kategorikusan kizárni annak a lehetőségét, hogy esetleg Románújfaluban is készülhettek hasonló edények. Ezeknek a központoknak az egymásra mért hatása, mintakincsének alaposabb összehasonlítása talán egy hosszabb jövőbeli kutatás témáját képezi.

Néhány szóban még szóljunk arról, hogy az 1883-ban az edénykereskedőktől udvarhelyi edényként vásárolt termékek közt van egy olyan réteg, amelynek alapdíszítménye az ecsettel készített fröcskölés. Ezt bizonyára úgy készítették, hogy az angób sem volt még az edényre rászáradva, így a fehérföld és a kobalt teljesen egymásba játszott, időnként márványozott felületi hatást biztosítva. Ezt zöld színnel is készítették. A fröcskölt díszítményű edényeket néha vízszintesen karcolt csíkkal, vagy ujjbegyes nyomásos díszítménnyel dekorálták. Az egyszerűbb kivitelű edényeknél fokozottan vigyáztak az edény szép formájára, valamint erős funkcionalitására.

Az itt elemzett udvarhelyi, vagy annak feltételezett edények előfordulási helye tehát valamennyi esetben a Székelyföld volt.

Úgy véljük, a 20. századra az udvarhelyi fazekasmesterek zömmel feladták korábbi edényformáikat és díszítményeiket, és alkalmazkodtak egy olyan edényformához és díszítménykincshez, amelyet korábban csupán a szász fazekasok készítettek a vidékünkön. A 18–19. században a kobalt drágasága és beszerezhetőségének nehézkessége miatt jóformán csak a szász mesterek készítettek kék-fehér kerámiát. A századforduló tájára a polgári ízlésvilág előtörésével a szász polgárság mintakincsének és edénytípusainak utánzása olyan divatjelenség volt, amely átformálta a piacot és a székely fazekasok munkásságát egyaránt.

Az udvarhelyi fazekasság utóélete. A Kő- és Agyagipari Szakiskola

A székelyföldi fazekasművészet teljes átalakulásában egy irányított képzési forma, a Székelyudvarhelyen alapított Agyagipari Szakiskola játszott nagyon jelentős szerepet. Ez a szakoktatás Udvarhelyhez kötődött, mégis inkább az udvarhelyi hagyományos fazekaskultúra felszámolódásához vezetett, mintsem a megújulásához és felíveléséhez. Mivel az iskola történetét, működését nem kutattam, és mivel erről nemrégiben egy tanulmány is jelent meg Róth Edit tollából,[61] így csupán érintőlegesen szólok róla, mivel mindenképpen hozzátartozik az udvarhelyi agyagipar történetéhez.

[60] JEKELFALUSSY József 1892, 361.

[61] Róth Edit tanulmányát nem állt módomban megszerezni, csupán egyetlen internetes utalásból tudok arról, hogy írt valahol a székelyudvarhelyi Kő- és Agyagipari Szakiskoláról.

Az iskola felállításáról a Marosvásárhelyi Iparkamara 1892-es közgyűlése döntött,[62] és egy esztendővel később, 1893-ban alakult meg valóban.[63] Képzőművészek és rajztanárok vezetésével működött, tehát értelmiségi beavatkozással formálta a Székelyföldről összesereglett, fazekasság iránt érdeklődő tanoncok forma- és díszítménykincsét. A szakoktatás 11 tagból álló felügyelőbizottság vezetése alatt állott, első igazgatójának a jó nevű szobrászt, Hargita-Scheffler Nándort nevezték ki.[64] Az iskola oktatói szorgalmazták a növendékek ipari kiállításokon való szereplését. Így szerepeltek az 1896-os ezredéves kiállításon, valamint az 1900-as párizsi világkiállításon, ahol aranyérmet nyertek.[65] 1906-ban a milánói nemzetközi kiállításra vitték el termékeiket, ahonnan kitüntetéssel tértek vissza.[66]

Nem sok a tudásunk arról, hogy milyen fazekastermékeket készítettek az agyagipari szakiskolában. A marosvásárhelyi Iparmúzeumhoz beadott tárgykészletük azt bizonyítja, hogy tanulmányozták a görögök és a rómaiak edényformáit és díszítménykincsét, technikai megoldásait. Amforákat, barna-fekete színezésű figurális ábrázolást és mértanias motívumkincset alkalmaztak ezekre.[67]

Az agyagipari szakiskola főképpen a vidéki fazekasok számára hozott radikális változást. Hatására a korondi fazekasok közül néhányan, például Filep Dezső, áttértek a színes mázak és az írókás díszítmények alkalmazására. Bár a szakiskola minden típusú technikai megoldást oktatott a rátétdíszektől a sablonba nyomott formakincsig, az oktatók különösen figyeltek arra is, hogy a népi motívumkinccsel megismertessék tanítványaikat. Az agyagipari szakképzés különösen nagy hangsúlyt fektetett a csempekészítés technikáinak elsajátíttatására. A Holló Ernő tudósítása szerint például az iskola növendékei készítették a római katolikus főgimnázium csempézését.[68]

A díszítő stílus irányvonalait ismert rajzpedagógusok szabták meg: Harmath Ödön, Petrányi Miklós,[69] Marát József, Gál József nevét ismerjük közülük.[70]

Az iskola kőipari, agyagipari és asztalos szakosztályokkal működött, tanulóinak száma 15 és 85 közt váltakozott.[71] Évenkénti számuk változásáról nincsen állandó kimutatásunk. 1906-ról tudjuk, hogy ekkor 26 agyagiparos tanonc részesült itt oktatásban.[72] 1942-ben még működött, bár a tudósító így vélekedett ekkor már: „Legkevesebb az érdeklődés az agyagipar iránt, holott Udvarhelyvármegye kitűnő lehetőségeket nyújt ennek a tipikusan székely iparnak a fejlesztésére."[73]

Az udvarhelyi fazekassággal tehát csupán a második világháború végéig számolhatunk. A negyvenes években a pléh és a mázazott fémedények, valamint az üzletekből megvásárolható porcellán edények divatja teljesen háttérbe szorította Udvarhely agyagiparát. Napjainkra csupán a gyűjtők és a néprajzosok tudnak róla, hogy hajdanán a Székelyföldön mekkora rangja volt az udvarhelyi agyagedényeknek és a mázas, díszes kályháknak. Tanulmányunkban ennek az eltűnt fazekas központnak kívántunk emléket állítani, bízva abban, hogy a más székelyföldi múzeumokban őrzött kerámiaanyag feltárásával hamarosan egyre világosabb képünk fog formálódni Székelyföld agyagiparáról.

Szőcsné Gazda Enikő - Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy, szocseniko@sznm.ro

Irodalom

BALOGH Ödön
1972 A marosvásárhelyi fazekasmesterség, *Ethnographia,* LXXXIII, 313–329.
BOCE Maria, dr. – KANTOR Irina – BLAGA Iuliana – OPRIŞ Dan – CHIRIAC Aurel
1993 *Erdélyi népi kerámia – Ceramica tradiţională din Transilvania. Katalógus – Catalog,* Tiszafüred–Mezőtúr–Szolnok.
CSUPOR István – CSUPORNÉ ANGYAL Zsuzsa
1998 *Fazekaskönyv,* Planétás Kiadó, Budapest.
DÁVID József (szerk.)
1941 *Székelyföld írásban és képben,* Kaláka Könyvkiadó Vállalat, Budapest.
DOMANOVSZKY György
1981 *A magyar nép díszítő művészete,* I–II, Akadémiai Kiadó, Budapest.
EICHHORN, Albert
1974 Ceramica populară săsească, in: Dunăre, Nicolae (red.): *Ţara Bîrsei,* Ed. Academiei RSR, vol. II, Bucureşti, 223–232.
EMSzT – SZABÓ T. Attila (szerk.)
1978 *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár,* II, Kriterion, Bukarest.
FARKAS Irén
1997–98 Centre de olărit din zona Ciucului, in: Fulga, Ligia – Gazda Enikő – Farkas Irén: *Centre de olari în sud-estul Transilvaniei – Fazekas központok Délkelet-Erdélyben,* Cova-Print, Sf. Gheorghe–Sepsiszentgyörgy, 83–131.
1999 *Újabb adatok a csíki népi kerámia kutatásához,* Csíki Székely Múzeum, Csíkszereda. (oldalszámozás nélkül)

[62] *Székely Nemzet*, X. évf., 1892. július 2., 98. szám.
[63] HOLLÓ Ernő 1942, 4.
[64] HOLLÓ Ernő 1942, 4.
[65] HOLLÓ Ernő 1942, 4.
[66] *Jelentés a Marosvásárhelyi Kereskedelmi- és Iparkamara kerületének 1906. évi közgazdasági viszonyairól.* 1907, 37.
[67] BÓNIS Johanna 2003, XXX–XXXII. tábla.
[68] HOLLÓ Ernő 1942, 4.
[69] HARGITA Nándor 1904, 4.
[70] HOLLÓ Ernő 1942, 4.
[71] HOLLÓ Ernő 1942, 4.
[72] *Jelentés a Marosvásárhelyi Kereskedelmi- és Iparkamara kerületének 1906. évi közgazdasági viszonyairól.* 1907, 37.
[73] HOLLÓ Ernő 1942, 4.

FEJÉR Tamás – RÁCZ Etelka – SZÁSZ Anikó
2005 Az erdélyi fejedelmek királyi könyvei I. 1569–1602, *Erdélyi Történelmi Adatok, VII,* 3, Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár.
FODOR László
1974 Adatok a székelyudvarhelyi céhek bomlásának kérdéséhez, *Almanahul Muzeului din Cristuru Secuiesc – A Székelykeresztúri Múzeum emlékkönyve,* Miercurea Ciuc–Csíkszereda, 183–184.
FULGA, Ligia
1983 *Contacte culturale în ceramica transilvăneană a secolelor XVIII. şi XIX,* Editat de Revista Transilvania, Sibiu.
HARGITA Nándor (szerk.)
1904 *A székelyudvarhelyi M. Kir. Állami Kő- és Agyagipari Szakiskola IX. Értesítője az 1903–1904.*
HEREPEI János
1961 Adatok az erdélyi fazekasság történetéhez, *Ethnographia,* LXXII, 604–609.
HOLLÓ Ernő
1942 Elnéptelenedik a félszázados múltra visszatekintő székelyudvarhelyi kő- és agyagipari szakiskola, *Székely Nép*, LX, 1942. november 14., 4.
JAKAB Elek – SZÁDECZKY Lajos, dr.
1901 *Udvarhely vármegye története a legrégibb időtől 1849-ig,* Athenaeum, Budapest.
JEKELFALUSSY József
1892 *Magyarország iparosainak és kereskedőinek cím- és lakjegyzéke I,* Pesti Könyvnyomda, Budapest.
KLUSCH, Horst
1980 *Siebenbürgische Töpferkunst aus drei Jahrhunderten,* Kriterion Verlag, Bukarest.
KÓS Károly
1972 Népi kandallók és kályhacsempék az erdélyi magyarság körében, in: Uő: *Népélet és néphagyomány,* Kriterion, Bukarest, 134–190.
KOZMA Ferenc
1879 *A Székelyföld közgazdasági és közmívelődési állapota,* Franklin Társulat, Budapest.
KRESZ Mária
1961 Magyar népi cserépedények kiállítása a Néprajzi Múzeumban, *Néprajzi Értesítő,* 141–170.
1972 Illusztrációk az erdélyi fazekasság történetéhez, különös tekintettel a késő-habán kerámiára. *Ethnographia,* LXXXIII, 219–247.
1983 Töpferkunst in Siebenbürgen. *Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae,* Tomus 32 (1–4), 210–216.
1991 *Magyar fazekasművészet,* Corvina–Forum, Novi-Sad.
KRISTÓ Tibor
1995 XVIII–XIX. századi kancsók a Csíkszeredai Múzeum gyűjteményében, in: Uő: *Csíki néprajzi gyűjtések (különös tekintettel a kismesterségekre),* Novotyp Nyomda, Csíkszereda, 7–16.
M. F.
1891 Az agyagipar Erdélyben, *Székely Nemzet,* IX, 52, 1891. április 5.
NICOLESCU, Corina – PETRESCU, Paul
1974 *Ceramica românească tradițională,* Editura Meridiane, Bucureşti.
ÖRLEY János
1902 Agyagipar, in: Buday Barna (szerk.): *Székely kongresszus,* Pátria Nyomda, Budapest.
PONGRÁCZ Kálmán, dr.
1941 A Székelyföld gazdasági problémái, in: Dávid József (szerk.): *Székelyföld írásban és képben,* Kaláka Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 58–70.
ROŞU, Georgeta – BLĂJAN, Ion
2001 *Cahle,* Muzeul Țăranului Român, Bucureşti.
SERES András
1980 A fogarasföldi népi fazekasságról, *Népismereti Dolgozatok,* Kriterion, Bukarest, 92–99.
SLĂTINEANU, Barbu
1972 *Studii de artă populară,* Editura Minerva, Bucureşti.
STEPHANI, Claus
1998 *Kostbarkeiten siebenbürgischer Töpferkunst. Ausstellung zum 80. Geburtstag des Sammlers Hans W. Gabányi,* Haus des Deutschen Ostens, München.
P. SZALAY Emőke
1996 Adalékok az erdélyi bokályok meghatározásához, *Különlenyomat a debreceni Déri Múzeum 1994. évi évkönyvéből,* Debrecen, 203–240.
2003 *Magyar népi kerámia a Déri Múzeumban,* II, Ethnica, Debrecen.
SZIGETHI Gyula Mihály
2001 *Székely-udvarhelynek, a Nemes Székely Nemzet Anya-Városának leírása,* Litera Könyvkiadó, Székelyudvarhely.
SZINTE Gábor
1901 Udvarhely megye, *Erdély Népei. Az Erdély néprajzi melléklete,* IV, 2, 18–24.
SZŐCS Fülöp Károly – ROŞCA, Carla
2006 *Colecția de cahle,* Editura Astra Museum, Sibiu.
TÓFALVI Zoltán
1996 *A sóvidéki népi fazekasság,* Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

Date privind istoria centrului ceramic Odorhei şi identificarea pieselor sale

(Rezumat)

Ceramica centrului breslaş Odorhei este slab reprezentată în literatura etnografică. Formele şi decorul postbreslaş este şi mai puţin cunoscut, deoarece nu s-au păstrat piese cu inscripţii referitoare la locul de execuţie. Spre norocul cercetării, Muzeul Naţional Secuiesc are o colecţie de piese ceramice, care au fost cumpărate în anii 1883–85 de la târgul din Sfântu Gheorghe ca piese noi din Odorhei, şi au fost inventariate imediat cu această identificare. De asemenea, autorul caută descrieri timpurii în rapoartele camerei de comerţ, în ziare etc. despre acest tip de ceramică, considerat până acum de literatură ca fiind din Nou-Român (Ţara Oltului). Prin analiza decorului şi a formei din locurile de provenienţă şi din identificarea populară a pieselor se caută argumente pro şi contra identificării lor ca piese din Odorhei. Lucrarea conţine şi catalogul acestei colecţii din sec. al XIX-lea.

Contribution to the History of Pottery from Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc, Harghita county) and Identifying a Specific Product-Type

(Abstract)

Székelyudvarhely was a guild potter center with several potters. After all, the identifying process of their products presents difficulties in absence of pottery inscription.

The author presents a pottery collection from the property of the Szekler National Museum, which was bought between 1883–1885 in Sepsiszentgyörgy (Sfântu Gheorghe, Covasna county), all new, on the weekly sales, as pottery from Székelyudvarhely. The technical literature considers this type of pottery as pottery from Fogaras (Făgăraş, Braşov county), the study tries to resume the pros and cos, through analysis of the inscription and the motifs, through information collected from the reports of the chamber of industry relative to the pottery from Székelyudvarhely and through data collection about the registered occurrence on the location, through identification in the popular consciousness. The study includes the museum catalogue of this pottery type.

Függelék

Székelyudvarhelyi edények a Székely Nemzeti Múzeumban

A Székely Nemzeti Múzeum elég gazdag az udvarhelyinek vélt edényekben. A bevezetőben ismertetett, kettős koronájú fás, madaras, szarvasos, illetve tölgyfalapis bokályok elemzésére most nem térünk ki, mivel úgy véljük, ennek a rétegnek a reális azonosítása még nagyon ingoványos talajon van.

E tanulmány keretében azokat a kései, 19. század végén – 20. század elején készült edényeket tárjuk fel a Múzeum gyűjteményéből, amelyek megítélésünk szerint Székelyudvarhelyen készülhettek. Nem szól a dolgozat a bokályokról, amelyeknek az áttekintése hosszabb időt vesz igénybe.

A könnyebb áttekintés kedvéért csillaggal jelöltük meg azokat az edényeket, amelyeket az 1880-as években *székelyudvarhelyi edényekként* vásároltak a múzeum számára. Úgy véljük, ez a réteg, mivel új edényekként, edénykereskedőktől vagy udvarhelyiektől vásárolták, támpontot nyújt a feltételezetten udvarhelyi edények beazonosításához.

01. *Bögre

Leltári szám: Cc. 619. Régi száma: 75/1883.

Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi sokadalomból.

Származási helye: Székelyudvarhelyi edényként vásárolt és beleltározott. Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza 1883-ban.

Datálás: 1880–1883 közt készülhetett (új edényként vette a múzeum).

Leírása: Széles szájú bögreforma egy füllel, kiszélesedő peremmel. Peremrészén kiöntőcsőrrel ellátott. Kívül angóbozott felületű, belül csak közönséges áttetsző mázzal mázazott. Díszítménye írókával készült, kék színű, kobalttal megvalósított. A díszítőfelületet egymás fölé húzott vonalakkal alakították ki az edény alsó felén. A díszítmény az edény nyakrészének elkeskenyedéséig tart. Alapmotívumai: vonalkázással kialakított rombuszok, háromszögek, X minta.

Méretei: Magassága: 16 cm. Szájátmérő: 12 cm. Talpátmérő: 9 cm.

Megőrzési állapota: Nagyon jó.

A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

02. *Bögre

Leltári szám: Cc. 672. Régi szám: 75/883.

Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi sokadalomból.

Származási helye: Székelyudvarhelyi edényként vásárolt és beleltározott. Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza 1883-ban.

Datálás: 1880–1883 közt készülhetett (új edényként vette a múzeum).

Leírása: Viszonylag széles szájú bögreforma kihajló peremmel, egy függőleges füllel, peremén egy egészen kis kiöntőcsőrrel. Belseje áttetsző mázzal mázazott, külső fele angóbozott felületű, erre került a világoskék fröcskölt-elfolyatott mázazás. Az edény legszélesebb részén, a hasánál két karcolt sáv látható, ebben a sávban ujjbeggyel vagy valami tárggyal ritmikusan benyomott kis horpadás látható.

Méretei: Magassága: 12 cm. Szájátmérő: 10 cm. Talpátmérő: 6,5 cm.

Megőrzési állapota: Nagyon jó.

03. Bögre

Leltári szám: Cc. 8. Régi szám: Nincs.

Múzeumba érkezésének módja: Ismeretlen.

Származási helye: Ismeretlen.

Datálás: 1887. július 29.

Leírása: Kis bögre széles szájjal, kiszélesedő, kihajló peremmel, egy függőlegesen elhelyezett, csíkozott füllel. Kívül-belül, valamint az edény alja is angóbozott felületű, áttetsző mázzal mázazott, erre kerül a világoskék kobalt festékkel, írókával készült heraldikus és növényi díszítés. A díszítmény 3 foltban rendeződik el az edény felületén: a fül két oldalán, valamint a füllel szemközti részen. A fül két oldalán azonos díszítmény látható: stilizált, növényi indák közé helyezett magyar koronás címer. A füllel szemközti díszítmény eltér az előző kettőtől: spirálvonalakkal körvonalazott, 3 ágú zászlók öveznek egy virágos, pontokból alkotott háromszögekkel díszített ágat. A középdísz mindkét oldalán szerepel az *1887*-es évszám. A fül alá kerül a felirat többi része: *Julius 29-én.*

Méretei: Magasság: 14 cm. Szájátmérő: 11 cm. Talpátmérő: 8 cm.

Megőrzési állapota: Nagyon jó.

04. *Bögre (csésze)

Leltári szám: Cc. 518. Régi szám: 72/883.

Múzeumba érkezésének módja: Sepsiszentgyörgyi sokadalomban vásárolt.

Származási helye: Székelyudvarhelyi edényként vásárolt és beleltározott. Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban.

Datálás: 1880–1883 körül készülhetett. Új edényként került a múzeumba.

Leírása: Kis széles szájú csészeforma, egy függőleges füllel. Talprésze fölött kissé kiszélesedik, majd az edény fala ugyanolyan szélességű fel egészen a szájáig. Kívül-belül angóbozott felületű és áttetsző mázzal mázazott. A fehérföldes alapozásra kerül fel az ecsettel, kék színű kobaltfestékkel készült fröcskölt minta. A fröcskölés a meg nem száradt fehérföldre történt, így foltos, világoskék színt nyert az edény.

Méretei: Magasság: 9,5 cm. Szájátmérő: 8,5 cm. Talpátmérő: 7,5 cm.

Megőrzési állapota: Nagyon jó.

05. Leveses tál
Leltári szám: Cc. 298. Régi szám: 5627.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról Pál Idától vásárolta Gazda Klára 1971-ben. (Helyszíni azonosítása: udvarhelyi)
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírás: Kiszélesedő talpú, a talp fölött ívesen keskenyedő, majd újból szélesedő formájú edény, két oldalán vízszintesen elhelyezett, de felfelé irányuló füllel. A tálnak mind külső, mind pedig belső része angóbozott felületű, áttetsző mázzal mázazott. A díszítmény az edény széles talprészének látható felére és az edény hasára kerül, kék színű kobaltfestékkel, írókával készült. A díszítmény gazdagon beborítja az edényt, két vízszintes díszítő sávba rendeződve. A felső sáv az edény peremétől a fül alatti részig tart, és egymással hegyükkel szembeforduló, vonalkákból megvalósított háromszögek láthatók rajta. A háromszögek által képezett, díszítetlen fehér rombuszokba csirkelábszerű hármas vonalka kerül. Az alsó díszítősík fő motívuma a félkörökből összeálló girland, a félkörökhöz vonalkákból formált háromszögek kapcsolódnak. A félköröket belülről hármas vonalkával díszítik, a háromszögek közti kis szabad részbe csirkelábszerű díszítmény kerül.
Méretei: Magassága: 15 cm. Szájátmérő: 16 cm. Talpátmérő: 13 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

06. Leveses tál
Leltári szám: Cc. 266. Régi szám: 7845.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról gyűjtötte Seres András, tőle vásárolta meg a múzeum 1978-ban.
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírás: Széles, lapos talpú, elkarcsúsodó, majd kiszélesedő, szájrészére ismét enyhén elkeskenyedő leveses tál, két oldalán cifrázott kis fülekkel, fülei közt körbefutó kiszélesedő pánttal. Kis méretű. Mind kívül, mind belül angóbozott felületű, mázazott, a fehérföldes alapozásra kerül, a kiemelkedő sáv köré rendezve a kobalttal készített kék színű díszítmény. A mértani díszítmény fő elemei: vonalkákból formált háromszögek, illetve pontokból formált háromszögek.
Méretei: Magasság: 12,5 cm. Szájátmérő: 12 cm. Talpátmérő: 10,5 cm.
Megőrzési állapota: Elég kopott, a talprészből darabok kitörtek, alja lyukas.

07. Kulacs
Leltári szám: Cc. 316. Régi szám: 1439.
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés.
Származási helye: Tarcsafalváról gyűjtötte László Ferenc és Zayzon Ferenc 1907-ben.
Datálás: 1888.
Leírás: Köralakú kulacsforma négy kis lábbal, két vízszintesen elhelyezett füllel, keskeny nyakkal ellátva. Az edény teljes külső része angóbozott felületű, erre kerül az írókával, kék színű kobaltfestékkel készült felirat, végezetül pedig áttetsző mázzal mázazott. A díszítmény a kulacs egyik lapos, kerek oldalára került: a kerek oldal formáját követően körbe futó stilizált fenyőágas minta látható, az így kialakult koszorú közepébe 3 darab stilizált, rácsozott közepű virág kerül. A három virágot egymástól pontsorral jelzett gyöngyvirágszerű minta választja el. A felirat a kulacs keskeny részére kerül, a lábak mellől indul. Alul található a *Kovács István* névjel, míg felül, a kulacs szájának két oldalát díszíti az *18–88*. évszám.
Méretei: Magasság: 17 cm. Hasának átmérője: 16 cm. Szélesség: 7 cm.
Megőrzési állapota: Jó.

08. *Kávéscsésze
Leltári szám: Cc. 600. Régi szám: 75/883.
Múzeumba érkezésének módja: Sepsiszentgyörgyi sokadalomból vásárolt.
Származási helye: Székelyudvarhelyi edényként vásárolt és beleltározott. Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban.
Datálás: 1880–1883 közt keletkezett (új edényként került a múzeumba).
Leírása: Közönséges alacsony kávéscsésze-forma egy függőleges füllel. A barnás-vöröses alapszínre kerül a fröcskölt fehérföldes díszítés, utólag mind kívül, mind belül áttetsző mázzal mázazott.
Méretei: Magassága: 6 cm. Szájátmérő: 9 cm. Talpátmérő: 6,5 cm.
Megőrzési állapota: Száján enyhén lepattant máz.

09. *Cukortartó edényke
Leltári szám: Cc. 250. Régi szám: 75/883.
Múzeumba érkezésének módja: Sepsiszentgyörgyi sokadalomból vásárolt.
Származási helye: Székelyudvarhelyi edényként vásárolt és beleltározott. Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban.
Datálás: 1880–1883 közt keletkezhetett. (Új edényként került a múzeumba).
Leírása: Kis szilkeforma, oldalán két felemelkedő, az edénytesthez lapuló füllel. Szája széles. Kívül-belől angóbozott felületű, erre a fehér felületre fröcskölték kívül rá a kék színű kobaltot, majd áttetsző mázzal mázazták.
Méretei: Magassága: 8 cm. Szájátmérő: 13 cm. Talpátmérő: 10 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

10. Szilke
Leltári szám: Cc. 14. Régi szám: 117/886 v.
Múzeumba érkezésének módja: Adomány.
Származása: Papolcról özvegy Zathureczky Ferencné adományozta Csereyné Zathureczky Emília közvetítésével.
Datálás: 1878.
Leírása: Széles szájú, egy függőleges füllel ellátott szilke, enyhén kiszélesedő peremmel. Az edény kívül-belül angóbozott, mázazott felületű, erre kerül az írókázott kék színű kobaltfestékes, illetve zöld színű minta. A díszítő mező az edény szája alatt és a talp fölött zöld hullámvonallal keretezett. A két hullámvonal közt három nagyobb kék virágból, illetve leveles ágakból összeállított vízszintes minta fut. A szélső virágtól a füléig elnyújtott tulipánbimbó látható. *1878*-as évszám látható rajta.

Méretei: Magasság: 15,5 cm. Szájátmérő: 16,5 cm. Talp: 10,5 cm.
Megőrzési állapota: Elég jó.

11. Szilke
Leltári szám: Cc. 9. Régi szám: 5684.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról Pető Annától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (helyszíni azonosítása: udvarhelyi edény).
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Széles szájú, egy függőleges füllel ellátott szilkeforma. Az edény kívül-belül angóbozott, mázazott felületű, erre kerül az írókás, kék színű kobaltfestékkel készített díszítmény. Az edénynek a talpa is mázazott. Az edény szája alatt és a talp fölött vízszintes kék csíkkal határolták a díszítő mezőt, erre került a díszítmény: középen vonallal kettéosztott körök sorakoznak egy sorban, vízszintesen egymás mellett. A körök közepe pontsorral díszített. A körök fölött és alatt rövidedő és hosszabbodó vonalkákból kialakított háromszögek vannak.
Méretei: Magasság: 17 cm. Szájátmérő: 11 cm. Talpátmérő: 9 cm.
Megőrzési állapota: Jó.

12. *Szilke
Leltári szám: Cc. 667. Régi szám: 72/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás hetipiacról.
Származási helye: Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől *székelyudvarhelyi edényként* vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban.
Datálás: 1883 előtt.
Leírása: Kis méretű, széles szájú, kiszélesedő peremű szilkeforma egy függőleges füllel. A peremen a kiöntés számára formált kis csőrrel. Az edény kívül-belül angóbozott felületű, talpa is angóbozott és mázazott, erre kerül kívül és a peremén a világoszöld fröcsköléses, összefolyatott minta.
Méretei: Magasság: 15 cm. Szájátmérő: 12 cm. Talpátmérő: 9 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

13. Szilke
Leltári szám: Cc. 3. Régi szám: 5303.
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés
Származási helye: Felsőrákosról Márok Juliannától gyűjtötte Gazda Klára 1970-ben.
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Szűk szájú, kihajló peremű, karcsú szilkeforma egy függőleges füllel. Kívül-belül angóbozott, áttetsző mázzal mázazott, a fehérföldes felületre kerül egy vízszintes, az edény hasán végigfutó csík köré a kék színű kobalttal, ecsettel készített díszítmény. Az edény geometrizált növényi mintájú: 6 darab rácsozott közepű, kerek foltokból kiképezett szirmú virág látható, a virágok felső és alsó részén apró indadísszel. A virágok közt fenyőágszerű leveles ágak vannak, a vonal körül szimmetrikus elrendezésben. A díszítősíkot az edény szája alatt és a talpa fölött elhelyezett kék ecsetes csíkokkal zárták körül.
Méretei: Magasság: 17 cm. Szájátmérő: 11 cm. Talpátmérő: 6 cm.

14. Fazék
Leltári szám: Cc. 1. Régi szám: 5682.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról, Pető Annától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítása: udvarhelyi edény).
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Széles szájú, karcsú, nem túl magas fazékforma egy függőleges füllel, kiszélesedő peremmel. Kívül-belül angóbozott, mázazott, talpa is angóbozott és mázazott. Külső részére a fehérföldes alapozásra kék színű kobaltfestékkel, írókával megvalósított díszítmény került. A díszítés két vízszintes síkba rendeződik el, a két síkot vízszintes vonallal választották el egymástól. A felső díszítősíkban jobbára függőleges elrendezésű díszítmény látható: két spirál-csík, illetve 3 farkasfogas csík váltakozik. Az alsó díszítősík fő motívumai a hegyükkel egymás felé néző háromszögek (ezek rövidedő, ill. hosszabbodó vonalkákból vannak összeállítva). A háromszögek közt kialakuló fehér rombuszokban apró körből és pontokból kialakított stilizált virágok láthatók.
Méretei: Magasság: 21 cm. Szájátmérő: 15 cm. Talpátmérő: 11 cm.
Megőrzési állapota: Jó, szájánál kissé lepattant a máz.

15. Fazék
Leltári szám: Cc. 4. Régi szám: 5683.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról, Pető Annától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítása: Udvarhelyi edény).
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Karcsú, enyhén szélesedő szájú, kis méretű fazekacska egy függőleges füllel, kiszélesedő peremmel. Kívül-belül angóbozott, mázazott, talpa is angóbozott és mázazott. Külső részére a fehérföldes alapozásra kék színű kobaltfestékkel, írókával megvalósított díszítmény került. A fazék felső részén sakktáblaminta, alatta félköríves díszítmény látható. A félkörívek tetejébe vonalkákból álló háromszögek kerültek.
Méretei: Magasság: 20 cm. Szájátmérő: 13 cm. Talpátmérő: 10 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

16. Fazék
Leltári szám: Cc. 5. Régi szám: 5491 (hibás a rajta lévő szám, átjavított változat).
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés.
Származási helye: Felsőrákosról gyűjtötte Bíró Piroskától Gazda Klára (Helyszíni azonosítás: udvarhelyi edény).
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Széles szájú, karcsú, nem túl magas fazékforma egy függőleges füllel, kiszélesedő peremmel. Kívül-belül angóbozott, mázazott. Külső részére a fehérföldes alapozásra kék színű kobaltfestékkel, írókával megvalósított díszítmény került. Fő díszítménye a stilizált, leveles-pontsoros ágakból összeállított cikkcakk-minta, felül a cikkcakk közeiben spirálvonalból formált háromszögek indadísszel, a cikkcakk alsó részében pontsorral körvonalazott levelek kerülnek.
Méretei: Magasság: 21 cm. Szájátmérő: 16 cm. Talpátmérő: 13,5 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

17. *Fazék
Leltári szám: Cc. 7. Régi szám: 49/885.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Nincs bejegyezve. Leltárkönyvi bejegyzése: *„udvarhelyi edény kék virágokkal."* Nagy Géza múzeumőr vásárolta 1885-ben.
Datálás: 1885 előtt.
Leírása: Enyhén szélesedő szájú fazékforma, elég karcsú, nem túl nagy méretű. A hasrész megoldása elkülönül a más udvarhelyi edényektől: az edény középső része függőleges, tehát nem domborodik folyamatosan ki. Kívül fehérföldezett, belső részén vagy nem volt angóbozva, vagy pedig teljesen lekopott ez a használattól. Talpa is angóbozott és mázazott. Külső részén a fehérföldes alapozásra kék színű kobaltfestékkel, írókával megvalósított díszítmény kerül. Fő motívumai: az egész felületen leveles ág húzódik végig, ebből ágaznak ki a különböző tulipánok, pontozott-vonalkázott levelek. Az indadísz fölött apró karikák, mellettük kis indadíszek láthatók.
Méretei: Magasság: 21 cm. Szájátmérő: 16 cm. Talpátmérő: 13 cm.
Megőrzési állapota: Kissé kopott.

18. Fazék
Leltári szám: Cc. 10. Régi szám: 5679.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról, Pető Annától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítás: udvarhelyi edény).
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Széles szájú, karcsú, nem túl magas fazékforma egy függőleges füllel, kiszélesedő peremmel. Kívül-belül angóbozott, mázazott. Külső részére a fehérföldes alapozásra kék színű kobaltfestékkel, írókával megvalósított díszítmény került. A díszítmény két vízszintes síkba rendeződik. Az edény pereme alatt spirálminta látható. Alatta csúcsukkal egymás felé néző háromszögek vannak (a háromszögek rövidülő, ill. hosszabbodó vonalakból formáltak). A háromszögek közt kialakuló fehér rombusz alakú felületben vízszintesen kialakított levéldísz látható. Az alsó díszítő síkban ugyanez a háromszöges-rombuszos motívum látható, de mivel a háromszögek keskenyebbek, elnyújtottak, így a rombuszok is kisebbek.
Méretei: Magasság: 24 cm. Szájátmérő: 14 cm. Talpátmérő: 10,5 cm.
Megőrzési állapota: Jó, pár helyen pattogzott mázú (égetéskor összeragadtak az edények).

19. Fazék
Leltári szám: Cc. 11. Régi szám: 5624.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról, Pál Idától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítás: udvarhelyi edény).
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Széles szájú, karcsú, nem túl magas fazékforma egy függőleges füllel, kiszélesedő peremmel. Kívül-belül angóbozott, mázazott, talpa is angóbozott és mázazott. Külső részére a fehérföldes alapozásra kék színű kobaltfestékkel, írókával megvalósított díszítmény került. A díszítmény két vízszintes síkba rendeződik. A felső díszítősík fő mintái: csúcsukkal egymás felé forduló háromszögek (a háromszögek rövidülő, illetve hosszabbodó vonalakból formáltak). A háromszögek közt kialakuló fehér rombuszokban pontokból formált stilizált virágok láthatók. Az alsó díszítő síkban vonalkákból kialakított elnyújtott háromszögek, illetve ezek közt indadísz látható.
Méretei: Magasság: 22 cm. Szájátmérő: 14 cm. Talpátmérő: 10,5 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

20. Fazék
Leltári szám: Cc. 12. Régi szám: 5685.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról, Pető Annától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítás: udvarhelyi edény).
Datálás: 1905.
Leírása: Széles szájú, karcsú, nem túl magas fazékforma egy függőleges füllel, kiszélesedő peremmel. Kívül-belül angóbozott, mázazott, talpa is angóbozott, mázazott. Külső részére a fehérföldes alapozásra kék színű kobaltfestékkel, írókával megvalósított díszítmény került. Gazdagon díszített fazék. A fül közvetlen közelében függőlegesen hullámvonalak vannak, köztük pontsorral. Ezt stilizált leveles, pontokkal díszített ágak követik. A fazék központi motívuma a stilizált magyar címer, ezt két oldalról ívelő, tulipános tetejű ág fogja közre. A címer két oldalára kerül az *19–05* évszám.
Méretei: Magasság: 22,5 cm. Szájátmérő: 15 cm. Talpátmérő: 12,5 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

21. *Fazék
Leltári szám: Cc. 6. Régi szám: 49/885.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Nincs bejegyezve. Leltárkönyvi bejegyzése: *„udvarhelyi edény kék virágokkal."* Nagy Géza múzeumőr vásárolta 1885-ben.
Datálás: 1885 előtt.
Leírása: Széles szájú, karcsú, nem túl magas fazékforma egy függőleges füllel, kiszélesedő peremmel. Kívül-belül angóbozott, mázazott, talpa is angóbozott, mázazott. Külső részére a fehérföldes alapozásra kék színű kobaltfestékkel, írókával megvalósított díszítmény került. Az edény fő motívuma a vízszintesen végigfutó stilizált virágminta: körökből formált rózsák, spirálvonalak, vonalkázottt levelek, illetve vonalkákból összeállított háromszögek vannak a végigfutó díszítményen túlsúlyban.
Méretei: Magasság: 20,5 cm. Szájátmérő: 16 cm. Talpátmérő: 13 cm.
Megőrzési állapota: Jó.

22. Fazék
Leltári száma: Cc. 618. Régi száma: 5680.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról, Pető Annától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítás: udvarhelyi edény).
Datálás: 1889. augusztus 19.
Leírása: Széles szájú, egy fülű fazékforma kiszélesedő peremmel. Az edény külső része angóbozott felületű, erre kerül rá az

írókával, kék színű kobaltfestékkel készült növényi díszítmény. A füllel szemközti felületen kiképezett koszorú alakban leveles ágak vannak rajzolva, az így elhatárolt felületbe kerül a felirat: *Pasztor Anna agúztús 19.* A koszorú fölé került az évszám: *1889.* Az edény fül melletti részein könnyű vonalvezetéssel rajzolt levéldíszek, pontsorból kialakított háromszögek, spirálvonalak, hullámzó indák láthatók. A díszítőfelületet a száj alatt és a talp fölött kék vonal határolja.
Méretei: Magassága: 21 cm. Szájátmérő: 14 cm. Talpátmérő: 11 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

23. Fazék
Leltári száma: Cc. 620. Régi száma: 5681.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás
Származási helye: Felsőrákosról, Pető Annától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítás: udvarhelyi edény).
Datálás: 1929.
Leírása: Széles szájú, egy fülű fazékforma kiszélesedő peremmel. Az edény külső része angóbozott felületű, erre kerül rá az írókával, kék színű kobaltfestékkel készült mértani díszítmény. A díszítmény két egymás fölé elhelyezett, vízszintes díszítősíkba kerül. Az első díszítő felületben vonalkázott háromszögek láthatók, csúcsukkal egymással szembefordítva, a háromszögek közt kialakuló fehér rombuszba pontokból kialakított virágminta kerül. Az alsó díszítősík félkörívekből, illetve az ezek alatt vonalkázással kialakított háromszögekből áll. A félkörívek közepét íves vonalakból kiképezett levél díszíti. A két díszítősíkot egymástól egy vonal választja el. Alul két vékonyabb vonal fog közre egy vastagabb vonalat. E hármas vonal alatt található az évszám: *1929.*
Méretei: Magassága: 20 cm. Szájátmérő: 13 cm. Talpátmérő: 10 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

24. Fazék
Leltári szám: Cc. 634. Régi szám: 5626.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról, Pál Idától vásárolta Gazda Klára 1971-ben.
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Széles szájú, egyfülű fazékforma kiszélesedő peremmel. Az edény külső része angóbozott felületű, erre kerül rá az írókával, kék színű kobaltfestékkel készült mértani díszítmény. A díszítmény két egymás fölé elhelyezett, vízszintes díszítősíkba kerül. Az első díszítő felületben vonalkázott háromszögek láthatók, csúcsukkal egymással szembefordítva, a háromszögek közt kialakuló fehér rombuszba pontokból kialakított virágminta kerül. Az alsó díszítősík sakktáblamintával készült.
Méretei: Magasság: 21,5 cm. Szájátmérő: 14 cm. Talpátmérő: 12 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a kerámiaközpontokat bemutató tárlóban.

25. *Tányér
Leltári szám: Cf. 84. Régi szám: 72/883
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi sokadalomból.
Származási helye: Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől *székelyudvarhelyi edényként* vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban.
Datálás: 1883 körül keletkezhetett. Új edényként került a múzeumba.
Leírás: Középnagyságú tányér jellegzetes tányérformával, látható részein fehér angóbozással, hátán az akasztás számára kiképezett kis kiemelkedő, átlyukasztott füllel. A fehér angóbozásra kerül a barna és zöld apró stilizált virágdíszítmény. A tányér dísze az aljába és a karimájára, tányértestbe bekerülő 7 db. egyforma kis virág, barna virágrésszel, amelyből kis zöld pontokból formált háromszög emelkedik ki.
Méretei: Magasság: 4 cm. Szájátmérő: 21 cm. Talpátmérő: 11 cm.
Megőrzési állapota: Jó.

26. *Tányér
Leltári szám: Cf. 100. Régi szám: 74/883
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi sokadalomból.
Származási helye: Székelyudvarhelyi Szalai Bálintnétól *székelyudvarhelyi edényként* vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban.
Datálás: 1883 körül készülhetett, új edényként került a múzeumba.
Leírás: Enyhén cakkozott szélű tányér, hátán az akasztás számára kiképezett, enyhén kidomborodó, átlyukasztott füllel. A tányér látható része angóbozott felületű, kék, zöld és barna fröcsköléses mintával díszített.
Méretei: Magasság: 4 cm. Szájátmérő: 21 cm. Talpátmérő: 10 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

27. *Tányér
Leltári szám: Nincs. Régi szám: 74/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi sokadalomból.
Származási helye: Székelyudvarhelyi Szalai Bálintnétól *székelyudvarhelyi edényként* vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban.
Datálás: 1883 körül készülhetett, új edényként került a múzeumba.
Leírás: Enyhén cakkozott szélű tányér, hátán az akasztás számára kiképezett, enyhén kidomborodó, átlyukasztott füllel. A tányér látható része angóbozott felületű, kék és barna fröcsköléses mintával díszített. A tányér alja is mázazott. A cakkozott rész zölddel körvonalazott.
Méretei: Magasság: 4, 5 cm. Szájátmérő: 22 cm. Talpátmérő: 10 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

28. Tányér
Leltári száma: Cf. 242. Régi száma: 7448.
Múzeumba érkezésének módja: Hagyatékból beérkezett tárgy
Származási helye: Nem tisztázott, László József sepsiszentgyörgyi hagyatékából került a múzeumba 1977-ben.

Datálás: 1897? (a kopás miatt bizonytalan évszám)
Leírása: Egyszerű tányérforma enyhén felemelkedő peremmel, hátán a felakasztás számára kiképezett kis kidomborodó átlyukasztott füllel. Az edény felső része angóbozott felületű, erre kerül rá az írókával, kék színű kobaltfestékkel készült növényi és mértani díszítmény. A díszítmény a tányér aljára, valamint a kiszélesedő részébe kerül. A tányér aljában koszorús minta látható, a kör alakú vonal két oldalán található levelekből, illetve V alakban elhelyezett pontsorból kiképezve. A koszorú közepén található az évszám (1897?). A tányér kiszélesedő részén vízszintes vonalakból kialakított háromszögek láthatók, váltakozó sorrendben: az egyik háromszög talpon áll, a következőnek a csúcsa van a tányér pereme felől.
Méretei: Magassága: 5 cm. Felső átmérő: 21 cm. Talpátmérő: 9,5 cm.
Megőrzési állapota: Rossz. Pattogzott mázú, törött, ragasztott.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

29. *Tányér
Leltári száma: Cf. 245. Régi száma: 72/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi hetivásárról, 1883.
Származási helye: Székelyudvarhelyi edényként vásárolt és beleltározott. Eladója a zaláni Varga Andrásné edénykereskedő.
Datálás: 1880–1883 körül készült (új edényként vásárolták).
Leírása: Egyszerű tányérforma enyhén felemelkedő peremmel, hátán a felakasztás számára kiképezett enyhén kidomborodó átlyukasztott füllel. A tányér látható része angóbozott felületű, erre kerül rá az írókával, kék színű kobaltfetékkel készült geometrizált növényi minta. A díszítmény a tányér aljára, valamint a kiszélesedő felületre kerül. Az edény alján kör alakban elhelyezett, 4–4 pontból kiképezett kis virágsor látható, a kör közepén több pontból álló kis virágocska van. A kiszélesedő rész törésvonalába, valamint a felhajló perem mellett egy-egy vonallal elhatárolt területre kerül a következő díszítmény: ferde vonalban elhelyezett pontsorok közt íves vonalkázással kialakított levéldísz.
Méretei: Magassága: 6,5 cm. Felső átmérő: 23 cm. Talpátmérő: 12 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó. A peremén egyetlen pontban enyhén lepattant máz.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

30. *Tányér
Leltári száma: Cf. 243. Régi száma: 72/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi hetivásárról, 1883.
Származási helye: Székelyudvarhelyi edényként vásárolt és beleltározott edény. Eladója zaláni Varga Andrásné edénykereskedő.
Datálás: 1880–1883 körül készülhetett. Új edényként vásárolták.
Leírása: Egyszerű tányérforma enyhén felemelkedő peremmel, hátán a felakasztás számára kiképzett enyhén kiemelkedő, átlyukasztott füllel. A tányér látható része angóbozott felületű, erre kerül rá az írókával, kék színű kobaltfestékkel készült geometrizált növényi minta. A díszítmény a tányért aljára, illetve a kiszélesedő részére kerül. Az aljában vonalkázással kialakított félkörökből képezett virág látható: a félkörök a virág szirmai, köztük 3 vonalból formált kiágazás látható. A virág közepén, illetve a szirmok fölött pontokból kialakított stilizált virágminták láthatók. A tányér kiszélesedő részét a perem mellett, illetve a törésvonalban egy-egy kék vonallal határolták körül, ebbe került a következő díszítmény: pontsorokból kialakított ferde vonalak közt ívelt vonalakból formált levéldíszek láthatók.
Méretei: Magasság: 6 cm. Felső átmérő: 23 cm. Talpátmérő: 12 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

31. Tányér
Leltári száma: Cf. 246. Régi száma: 5616.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás
Származási helye: Felsőrákosról Székely Idától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítás: udvarhelyi edény).
Datálás: 1905.
Leírása: Egyszerű tányérforma enyhén felemelkedő peremmel, hátán a felakasztás számára kiképezett enyhén kiemelkedő, átlyukasztott füllel. A tányér látható része angóbozott felületű, erre került rá az írókával, kék színű kobaltfestékkel készült, dús geometrizált növényi minta. A díszítmény csaknem a tányér egész felületét befollya. A tányér aljában vonalakból, foltokból, stilizált levelekből, kör alakban formált vonalból képezett viszonylag széles koszorú látható, a koszorú közepére került az *1905*-ös évszám. A tányér kiszélesedő részén a perem mellett, illetve a törésvonalban egy-egy vonal által körülhatárolt felületbe kerül a következő díszítmény: váltakozóan spirál(rugó-)szerű vonalakból, illetve függőleges vonalakból kiképezett háromszögek láthatók.
Méretei: Magasság: 4,5 cm. Felső átmérő: 22 cm. Talpátmérő: 11 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

32. Tányér
Leltári száma: Cf. 248. Régi száma: 5614.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás
Származási helye: Felsőrákosról Székely Idától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítás: udvarhelyi edény).
Datálás: 1905.
Leírása: Egyszerű tányérforma enyhén felemelkedő peremmel, hátán a felakasztás számára kiképezett enyhén kiemelkedő átlyukasztott füllel. A tányér látható része angóbozott felületű, erre került rá az írókával, kék színű kobaltfestékkel készült, dús geometrizált növényi minta. A tányér díszítménye nagyon közelál az előbb leírt, Cf. 246-os tányéréhoz, bizonyára egy mester készítette. A tányér aljában vonalakból, foltokból, stilizált levelekből kialakított viszonylag széles koszorú látható, ennek közepére került az *1905*-ös évszám. A tányér kiszélesedő részé-

nek két oldalát sima kék vonalakkal határolták, közéjük került be váltakozóan a spirál(rugó-)szerű vonalakból, illetve függőleges vonalakból összeállított háromszögű minta.
Méretei: Magasság: 5 cm. Felső átmérő: 22 cm. Talpátmérő: 12 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

33. Tányér
Leltári száma: Cf. 86. Régi száma: 5615.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról Székely Idától vásárolta Gazda Klára 1971-ben (Helyszíni azonosítás: udvarhelyi edény).
Datálás: valószínűleg a 19. század legvége.
Leírása: Egyszerű tányérforma enyhén kiemelkedő peremmel, hátán a felakasztás számára kiképezett enyhén kiemelkedő, átlyukasztott füllel. A tányér látható része angóbozott felületű, erre kerül rá az írókával, kék színű kobaltfestékkel készült geometrizált növényi minta. A tányér aljában 4 darab vonalkázott kör alakú virág látható, ezek a virágok közt elnyújtott háromszögek vannak (minden háromszög kisebbedő-nagyobbodó vonalakból áll össze). A háromszögek mellett pontsorból összeálló vonalak is megfigyelhetők. A tányér karimáján szintén vonalkákból összeállított háromszögek láthatók.
Méretei: Magasság: 4,5 cm. Szájátmérő: 22 cm. Talpátmérő: 11 cm.
Megőrzési állapota: Elég jó. A tárgy már eleve kajsza volt.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

34. *Tányér
Leltári szám: Cf. 83. Régi szám: 75/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi sokadalomból.
Származási helye: Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban. *Leltárkönyvi bejegyzés: „Sz. udvarhelyi edények."*
Datálás: 1880–1883 közt készülhetett. Új edényként került a múzeumba.
Leírás: Közepes méretű tányérforma enyhén kiemelkedó peremmel, hátán az akasztás számára kialakított, enyhén kiemelkedő átlyukasztott füllel. A tányér látható része angóbozott, áttetsző mázzal mázazott, a csontszínű alapozásra került a kék, zöld és vörösesbarna díszítmény. A tányér fő díszítménye az aljába került, mégpedig egy ívelő vonalkákból megformált csillag. Ezt övezik körben az apró, színes párhuzamos vonalkákból kialakított, levegősen szétszórt díszek (váltakozik két párhuzamos kék, illetve két barnával övezett zöld vonalka).
Méretei: Magassága: 6 cm. Szájátmérő: 23 cm. Talpátmérő: 11 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

35. Tányér
Leltári szám: Cf. 247. Régi szám: 5613.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Felsőrákosról Székely Idától vásárolta Gazda Klára 1971-ben.
Datálás: 1905.
Leírás: Egyszerű tányérforma enyhén felemelkedő peremmel, hátán a felakasztás számára kiképezett enyhén kiemelkedő átlyukasztott füllel. A tányér látható része angóbozott felületű, erre került rá az írókával, kék színű kobaltfestékkel készült, dús geometrizált növényi minta. A tányér díszítménye nagyon közel áll az előbb leírt, Cf. 246-os és Cf. 248-as tányéréhoz, bizonyára egy mester készítette. A tányér aljában vonalakból, foltokból, stilizált levelekből kialakított viszonylag széles koszorú látható, ennek közepére került az *1905*-ös évszám. A tányér kiszélesedő részének két oldalát sima kék vonalakkal határolták, közéjük került be váltakozóan a spirál(rugó-)szerű vonalakból, illetve függőleges vonalakból összeállított háromszögű minta.
Méretei: Magasság: 5 cm. Szájátmérő: 21 cm. Talpátmérő: 11 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a kerámiaközpontokat szemléltető tárlóban.

36. Tányér
Leltári szám: Cf. 297. Régi szám: 1984.
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés
Származása: Kovásznáról gyűjtötte Roediger Lajos 1911-ben.
Datálás: 19. század vége.
Leírás: Felálló szél nélküli tányér. A látható részek angóbozottak, áttetsző mázzal mázazottak, a fehérföldes alapozásra kerül a kék színű kobaltfestékkel, írókával megvalósított növényi minta. A tányér nagyon szellősen, kis méretű díszekkel díszített. Közepén apró pontsorokból összeállított szőlőfürtszerű minta van. A szélén ugyanez a minta ismétlődik, a szőlőfürtök közt 4 pontból összeállított kis rombuszkák találhatók.
Méretei: Magasság: 4 cm. Szájátmérő: 22 cm. Talpátmérő: 11 cm.
Megőrzési állapota: Enyhén kopott.

37. Tányér
Leltári szám: Cf. 257. Régi szám: 218/901.
Múzeumba érkezésének módja: Adomány
Származása: Nem pontosított. Benedek Jenő adótiszt adománya.
Datálás: 19. század vége.
Leírás: Kiemelkedő perem nélküli, sima felületű tányér. A tányér látható részei angóbozottak, áttetsző mázzal mázazottak, a fehérföldes alapozásra kerül a kék, zöld, barna és sárga színű stilizált növényi díszítmény. A tányér aljába kerül a körből, félkörívekből és vonalazott felületű háromszögekből formált stilizált virágminta. A tányér karimáján barna és zöld fenyőágas minta látható, e fenyőágakat egymástól kis sárga elválasztó sávokkal különítették el.
Méretei: Magasság: 5 cm. Szájátmérő: 23 cm. Talpátmérő: 12 cm.
Megőrzési állapota: Jó.

38. *Tál
Leltári szám: Cf. 62. Régi szám: 113/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.

Származási helye: Zaláni Varga Antal edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban. *Leltárkönyvi bejegyzése: „Sz. Udvarhelyi készítmény."*
Datálás: 1880–1883 közt.
Leírása: Nagy méretű tálforma, enyhén felemelkedő peremrésszel, karimájához rögzített két vízszintes füllel. A tál látható része angóbozott felületű, mázazott, a ragyogó fehér alapozásra kerül a kék színű kobaltfestékkel készült írókás, illetve ecsetes geometrizált növényi díszítmény. A tál aljába kerül az alapmotívum: egy körből, illetve félkörívekből készült nagy stilizált virág. A központi nagy kör közepébe ívelő vonalkákból összeállított forgórozetta van. A fehér félköríves szirmok közepén egy-egy pont van. A félkörök fölött háromszögeket rajzoltak kisebbedő vonalkákból. A tál karimáján három vonal fut körbe, ezek közé helyezték el a V alakba rendeződő pontsort, illetve az ecsettel meghúzott vastagabb vonalakat (leveleket).
Méretei: Magasság: 9 cm. Teljes átmérő: 32 cm. Talpátmérő: 15,5 cm.
Megőrzési állapota: A tál központi motívumán egy pontban lepattant a máz, illetve a peremén is egy kis helyen hiányzik a máz.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a vargyasi szobabelsőben.

39. *Tál
Leltári szám: Cf. 61. Régi szám: 113/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás.
Származási helye: Zaláni Varga Antal edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban. *Leltárkönyvi bejegyzés: „Sz. Udvarhelyi készítmény."*
Datálás: 1880–1883 közt.
Leírása: Viszonylag nagy méretű tálforma, enyhén felemelkedő peremrésszel, karimájához rögzített két vízszintes füllel. A tál látható része angóbozott felületű, mázazott, a ragyogó fehér mázra kerül a kék színű kobaltfestékkel készült írókás geometrizált növényi díszítmény. A tál aljának középső részén pontokból összeállított szőlőszerű kis minta látható kis szárral, ebből kiágazó 4 kis kerek levéllel. A karima felől négy apró pontból összeállított kis rombuszminta ismétlődik. A karima két szélén körbefutó körrel határolták le a díszítősíkot, erre kerül a szélesedő fenyőágakkal övezett kis gránátalma-minta, illetve a pontokból formált rombusz váltakozva.
Méretei: Magasság: 8 cm. Teljes átmérő: 28 cm. Talpátmérő: 15 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: 1978-tól a néprajzi alapkiállításon látható, a bodzai román szobabelsőben.

40. Tál
Leltári szám: Cf. 34. Régi száma hibás.
Múzeumba érkezésének módja: Ismeretlen.
Származási helye: Ismeretlen.
Datálás: 1898.
Leírása: Mély, keskeny fenekű tálforma peremének szélén két füllel. A tál látható részei angóbozott felületűek és áttetsző mázzal mázazottak, a ragyogó fehér alapozásra kerül az írókával, kék kobaltfestékkel készült díszítmény. A tál közepén madár látható szőlőfürttel, alatta helyezkedik el az *1898. h. 8.* felirat. A tál szélén körbefutó egyenes vonalak közt pontsor és stilizált, ecsetfestésű levél váltakozása látható.
Méretei: Magasság: 8 cm. Szájátmérő: 29 cm. Talpátmérő: 13 cm.
Megőrzési állapota: Nagyon jó.

41. Tál
Leltári szám: Cf. 65. Régi szám: 1987.
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés
Származási helye: Kovásznán gyűjtötte Roediger Lajos 1911-ben.
Datálás: 19. század vége – 20. század legeleje.
Leírása: Középnagy méretű tál szájánál fogásra használt két vízszintes, lapított füllel. A tálnak csupán látható felületei angóbozottak, mázazottak, a ragyogó fehér alapozásra kerül az írókával, kék színű kobaltfestékkel készített geometrizált növényi díszítmény. A tál középrészén vonalkázott háromszögekből kialakított csillagminta látható. A karima díszítésére fenyőágat, illetve spirálvonalat alkalmaztak.
Méretei: Magasság: 7 cm. Szájátmérő: 25 cm. Talpátmérő: 12 cm.
Megőrzési állapota: Törött, ragasztott.

42. Tál
Leltári szám: Cf. 251. Régi szám: 1987.
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés.
Származási helye: Kovásznáról gyűjtötte Roediger Lajos 1911-ben.
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Kisebb méretű tál, függőlegesen felemelkedő peremrésszel, szájánál fogásra használt két vízszintes hurkafüllel. A tál látható részei és külső pereme angóbozott felületű, erre kerül a sötétkék és világos zöld, geometrikus és növényi díszítés, amelyet áttetsző mázzal mázaznak. A tányér aljában egy körből, illetve félkörívekből készült geometrikus minta. A félkörívek közti részeket vonalkázott háromszögekkel díszítették, így csillag alakúvá vált a díszítmény. A kör közepén csirkelábszerű hármas, elnyújtott vonalakkal van 6 átló húzva. A tál karimáján zöld színű fenyőágas minta látható, a fenyőágakat kis vonalkákból készített, kék gránátalmaszerű motívumokkal választják el egymástól.
Méretei: Magasság: 6,5 cm. Szájátmérő: 23 cm. Talpátmérő: 11,5 cm.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: A pottyondi tájház belső szobájában van kiállítva.

43. Tál
Leltári szám: Cc. 309. Régi szám: 4094.
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés.
Származási helye: Egy kászoni kiszállás alkalmával gyűjtötték valamelyik kászoni faluban, 1936-ban.
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírás: Szűk aljú, széles szájú tál, függőlegesen kiemelkedő peremmel. Belül angóbozott és mázazott, kívül csupán a peremre kerül angób, kék színű kobaltfestékkel készült egészen egyszerű, pontokból és ecsettel készült hosszúkás foltokból álló geometrikus, kezdetleges díszítés. Belül a perem alsó törésvonalába egyszerű kék csíkok kerülnek.
Méretei: Magasság: 7,5 cm. Szájátmérő: 25 cm. Talpátmérő: 14 cm.

Megőrzési állapota: Belül a fehérföldezése és mázazása kissé porlik.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: A pottyandi tájház belső szobájában van kiállítva.

44. Tál
Leltári szám: Cf. 326. Régi szám: 8142.
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés.
Származási helye: Zágonból, Sebők Miklóstól gyűjtötte Moldovan Nicolae 1978-ban.
Datálás: 19. század vége – 20. század eleje.
Leírása: Tál felálló peremrésszel, hátán az akasztás számára kiképezett kidudorodó, átlyukasztott füllel. A tál látható felülete angóbozott, mázazott, az angóbozott felületre kerül a kék színű kobaltfestékkel, írókával készült díszítmény. A tál középrészére nem került díszítmény. A széleken a perem mellett sűrű fenyőágak és spirálvonalak láthatók, alattuk félkörívekből képezett girlandsor található. A félkörök középrészén spirálvonal, az ívek közt pedig háromfelé ágazó kis vonalkák láthatók.
Méretei: Magasság: 8 cm. Szájátmérő: 28 cm. Talpátmérő: 13,5 cm.
Megőrzési állapota: Elég kopott.

45. Tál
Leltári szám: Cf. 66. Régi szám: 1987.
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés.
Származási helye: Kovásznáról hozta be a múzeumba Roediger Lajos 1911-ben.
Datálás: 19. század vége.
Leírása: Nagyobb méretű tálfajta, enyhén kiemelkedő peremmel, a karimájához tapasztott két vízszintes füllel. Látható részei angóbozottak, áttetsző mázzal mázazottak, a fehér alapozásra kerül a kék színű kobaltfestékkel, írókával készült minta. A tál aljában stilizált koszorús minta látható: a körbefutó vonalat kis levéldíszek, illetve vonalkákból formált háromszögek övezik. A tál karimáján csúcsaikkal befele forduló, vonalkákból álló háromszögek láthatók. A háromszögek közt kialakuló felületet 4 pontból formált kis rombusszal díszítették.
Méretei: Magasság: 7,5 cm. Szájátmérő: 25 cm. Talpátmérő: 12 cm.
Megőrzési állapota: Törött, ragasztott.

46. Tál
Leltári szám: Cf. 60. Régi szám: 423/901.
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés
Származási helye: Kézdivásárhely környékéről Balázs Márton gyűjtötte 1901-ben.
Datálás: 19. század vége.
Leírása: Kisebb tál enyhén kiemelkedő peremmel, a karimája széléhez illesztett két vízszintes füllel. A tál alján három virág, amelyeket egymástól két íveló, pontokból összeállított gyöngyvirág választ szét. A virágok körül csúcsukkal a virágok felé forduló, vonalkákból összeállított háromszögek láthatók. A tál karimáján három vonal szalad végig, ezek közé V alakban elhelyezett pontsor, illetve ecsettel festett vastagabb vonalak (levelek) kerülnek.
Méretei: Magassága: 8 cm. Szájátmérő: 27 cm. Talpátmérő: 14,5 cm.
Megőrzési állapota: Törött, ragasztott.

47. Tál
Leltári szám: Cf. 22. Régi szám: Nincs.
Múzeumba érkezésének módja: Ismeretlen.
Származási helye: Ismeretlen.
Datálás: 19. század vége
Leírás: Középnagyságú tál enyhén felemelkedő peremmel, a karimájához ragasztott két füllel. Látható részein angóbozott, áttetsző mázzal mázazott, a fehérföldes alapozásra kerül a zöld és kék színű írókázott díszítmény. A tál aljába kék színű, rácsozott közepű virágok vannak. A karima kék és zöld fenyőágas mintával díszített, a fenyőágak közt vonalkákból kialakított rombuszok láthatók.
Méretei: Magasság: 7,5 cm. Szájátmérő: 27 cm. Talpátmérő: 14 cm.
Megőrzési állapota: Jó.

48. *Tál
Leltári szám: Cf. 79. Régi szám: 72/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi hetivásárról.
Származási helye: Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban. *Leltárkönyvi bejegyzés: „Sz. udvarhelyi edények."*
Datálás: 1880–1883 közt készíthették, új edényként került a múzeumba.
Leírás: Középnagyságú tál fül nélkül. A látható felületein angóbozott, áttetsző mázzal mázazott. A fehérföldes alapozásra került a kék, zöld, barna írókázott díszítmény. A tál közepén 3 virág látható, e virágoknak vörösesbarna színnel rácsozott a közepük, kék színűek a szirmaik. A tál karimáján kék, zöld és barna fenyőágas minta látható.
Méretei: Magasság: 6 cm. Szájátmérő: 22,5 cm. Talpátmérő: 11 cm.
Megőrzési állapota: Törött, ragasztott.
A tárgy történetére vonatkozó adatok: Földrengéskár áldozata lett a múzeumban, egyszerű ragasztással állították vissza eredeti állapotába.

49. *Kis tálacska
Leltári szám: Cf. 67. Régi szám: 72/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi hetivásárról.
Származási helye: Zaláni Varga Andrásné edénykereskedőtől vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban. *Leltárkönyvi bejegyzés: „Székelyudvarhelyi edények."*
Datálás: 1880–1883 közt keletkezhetett. Új edényként került a múzeumba.
Leírás: Kis méretű tálacska szélén két füllel. Látható felületei angóbozottak, áttetsző mázzal mázazottak, a fehérföldes alapozásra került a kék színű kobaltfestékkel írókával készült díszítmény. A tál alján pontokból összeállított kör látható, ezt ékalakban pontsor övezi, az ékek közt 3 kis szerteágazó vonalka. A tál legközepén pontokból összeállított kis méretű stilizált virág van. A tál szélén a következő díszítés látható: fenyőágas minta, a fenyőágak közt elválasztó motívumként egy-egy kis, pontokkal övezett téglalap.

Méretei: Magasság: 6 cm. Szájátmérő: 22 cm. Talpátmérő: 11,5 cm.
Megőrzési állapota: Jó.

50. Kis tálacska
Leltári szám: Cf. 288. Régi szám: 1988 (javított szám, a tárgyon lévő leltárszám nem talál a leírással).
Múzeumba érkezésének módja: Gyűjtés útján.
Származási helye: Kovásznáról gyűjtötte Roediger Lajos 1911-ben.
Datálás: 19. század vége.
Leírás: Kis tálacska szélén két kis füllel. Látható részei angóbozottak, áttetsző mázzal mázazottak, a fehérföldes alapozásra került a kék színű kobaltfestékkel, írókával készített minta. A tál közepén kis vonalakból álló háromszögek segítségével stilizált virágszálat festettek. A tálacska szélén fenyőágakból és spirálvonalakból összeállított széldísz látható.
Méretei: Magasság: 5,5 cm. Szájátmérő: 22 cm. Talp: 11,5 cm.
Megőrzési állapota: Törött, ragasztott.

51. *Kis tálacska
Leltári szám: Cf. 249. Régi szám: 74/883.
Múzeumba érkezésének módja: Vásárlás sepsiszentgyörgyi sokadalomból.
Származási helye: Székelyudvarhelyi Szalai Bálintnétól vásárolta Nagy Géza múzeumőr 1883-ban. *Leltárkönyvi bejegyzés: „Sz. udvarhelyi edények."*
Datálás: 1880–1883 közt készülhetett. Új edényként kerültek a múzeumba.
Leírás: Fehérföldes felületű, egészen kis méretű tálacska enyhén kiemelkedő peremrésszel. Csupán a peremrésze díszített kívülről, pontokkal és ecsettel készített vonalkákkal.
Méretei: Magasság: 5,5 cm. Szájátmérő: 16 cm. Talpátmérő: 8 cm.
Megőrzési állapota: Törött, ragasztott.

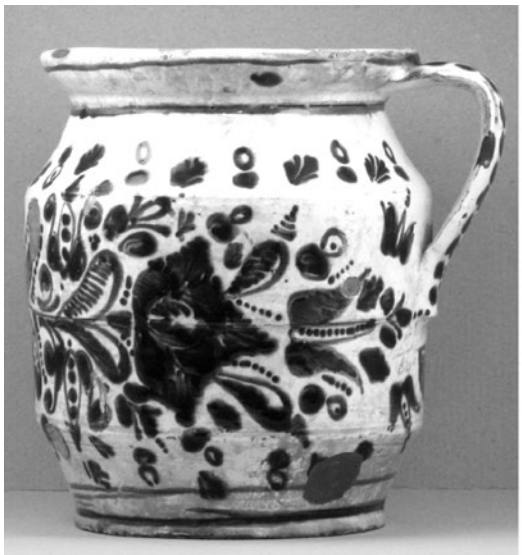

1. Cc. 7

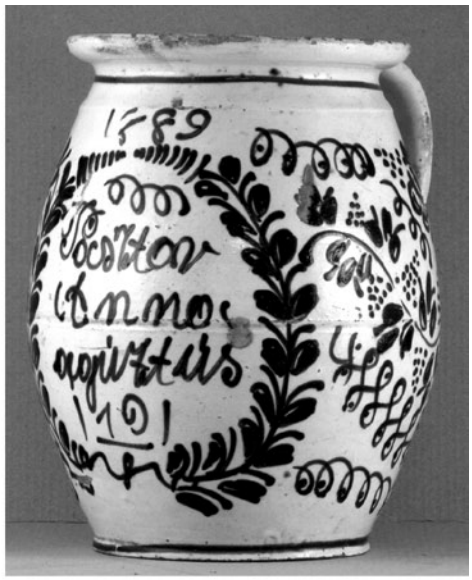

2. Cc. 618

3. Cc. 6

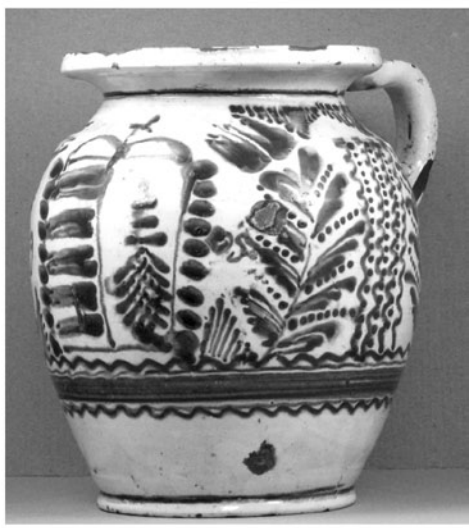

4. Cc. 12

5. Cc. 8

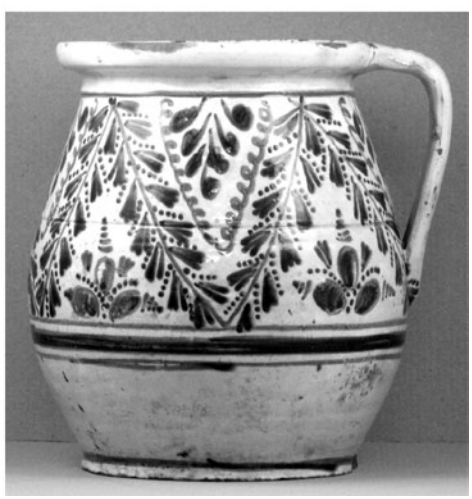

6. Cc. 5

7. Cc. 10

8. Cc. 11

9. Cc. 1

10. Cc. 620

11. Cc. 9

12. Cc. 316

13. Cf. 242

14. Cf. 34

15. Cf. 246

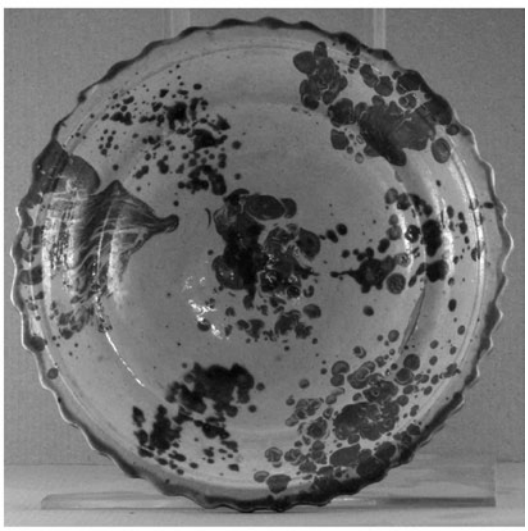

16. Cf. 249

17. Cf. 245

18. Cf. 83

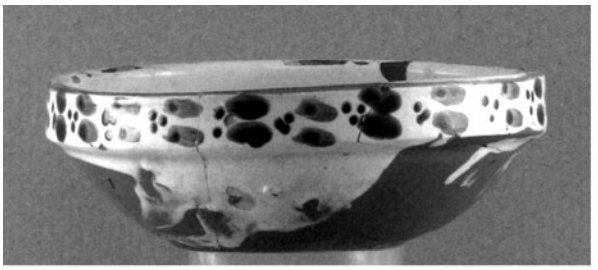

19. Cf. 249

21. Cc. 298

23. Cc. 266

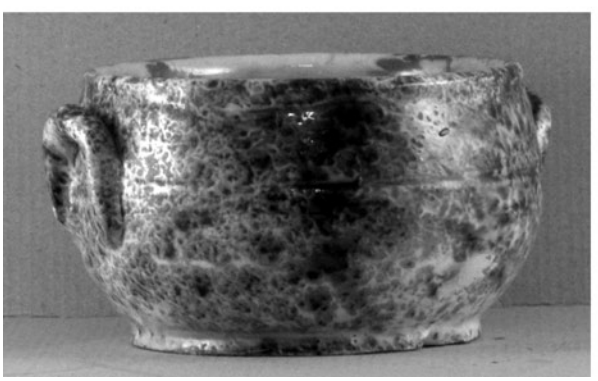

24. Cc. 250

20. Cf. 62

22. Cf. 243

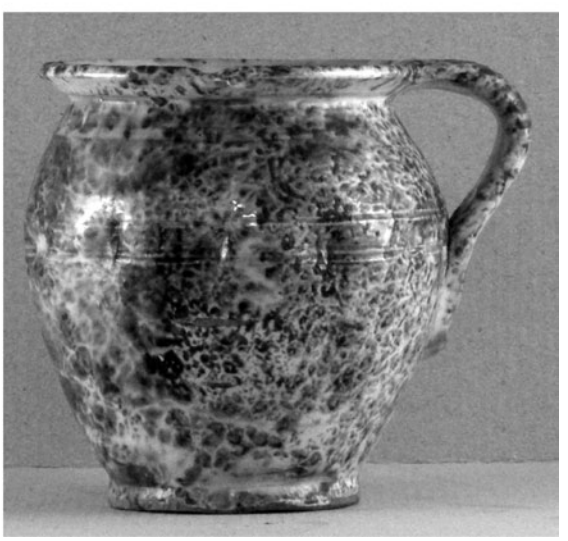

25. Cc. 672